

2487

Երբ բերականությունն արդի
հայերեն լեզուի: տարրական դասեր
2 տար. Կ. Պոլս
1934

491.99-5

Գ-14

Կ. Պոլս
1934

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ
(ՅԱԶՈՐԴ Պ. ՊԱԼԵՆՑԻ)

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՅԲ

Զ. ՑՊԱԿՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր թարգմանած, հետեւողութեամբ պատրաստուած եւ ինքնուրոյն
հաստատուած արտատպութեան իրաւունքը վերապահուած է:

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԳՐԱՏՈՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ, ՉԱՔԻՄԱՔՃՐԼԱՐ ԹԻԻ 83

1934

491.99-5

Գ-14

2002

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ
(ՅԱԶՈՐԴ Դ. ՊԱԼԵՆՑԻ)

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Զ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

*Մեր թարգմանած, հետեւողութեամբ պատրաստուած եւ ինքնուրոյն
հատուածներու արտատպութեան իրաւունքը վերապահուած է:*

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԳՐԱՏՈՒՆ Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ, ԶԱՔՄԱՔՃԸԼԱՐ

1934

ՏՊԱՐԱՆ ԵՒ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ « ՍԷԼԱՄԷՑ »

ԴԱՆԻԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ

Պայպը Հատուկ Թիւ 2, Ֆիննմանըլար Եօզուշու, Կ. Պոլիս

3342-73

60434-սեհ

ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ՏԱՌԵՐԸ

Գլխագիր

ԱՐԳԴԵԳԷՐԹԻԻԽԺԿԻՃՂ

ՃՄՅՆՇՈԶՊԶՌՍՎՏՐՑ

ԻՓՔՕՖ

Բոլորագիր

ԱՐԳԴԵԳԷՐԹԻԻԽԺԿԻՃՂ

ՃՄՅՆՇՈԶՊԶՐՍՎՏՐՑ

ԼՓՔՕՖ

Շեղագիր

ԱՐԳԴԵԳԷՐԹԻԻԽԺԿԻՃՂ

ՃՄՅՆՇՈԶՊԶՐՍՎՏՐՑ

ԼՓՔՕՖ

ԴԱՍ. — ԼԵԶՈՒԻՆ ՏԱՐԵՐԸ

1. — Բոլոր մարդիկ միեւնոյն լեզուն չեն խօսիր, ամեն ազգ իրեն յատուկ լեզուն ունի:

2. — Հայերը կը խօսին Հայերէն որ իրենց մայրենի լեզուն է:

3. — Հայ լեզուի Գերականութիւնը կը սորվեցնէ Հայերէնը անսխալ խօսիլ և գրել:

4. — Գրելու և խօսելու համար կը գործածուին բառեր, այսպէս՝ երբոր ըսենք «գարուն եկա», կը գործածենք երկու բառ գարուն և եկա:

5. — Բառերը կը կազմուին ձայներէ. այսպէս՝ գարուն բառը կազմուած է հինգ ձայներէ. գ-ա-ր-ու-ն:

6. — Մէկ կամ աւելի ձայներ երբոր մէկ հնչումով կ'արտասանուին, վանկ կը կազմեն, այսպէս՝ մի մէկ վանկ է. դա-րակ՝ երկու վանկ է ա-դա-ջանք երեք վանկ է:

7. — Ձայները գրելու նշանները կը կոչուին *սառմամ գիր*:

Հարցարան. — Բոլոր մարդիկ միեւնոյն լեզուն կը խօսին. — Հայերը ի՞նչ լեզու կը խօսին. — Հայ լեզուի քերականութիւնը ի՞նչ կը սորվեցնէ. — Խօսելու եւ գրելու համար ինչե՞ր կը գործածուին. օրինակով բացատրէ՛. — Ի՞նչ է վանկը. օրինակներով բացատրէ. — Ի՞նչ է տառ կամ գիրը:

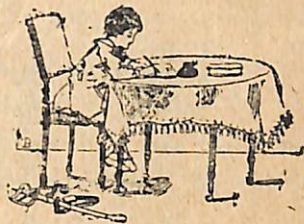
Հրահանգ 1. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերը, իւրաքանչիւրին առջև գրելով թէ քանի՞ ձայնէ թաղկացած է:

Վարդ, սիւն, գուն, շուրի, հրեհակ, գրասեղան, պալատ, հնոց, մեհաղ, պարտնոց, արիւն, սուրհանդակ, գիտութիւն, հիացում, հայ, հաւաքածոյ, յանդիմանութիւն, հսկայ, գուար, արեւելք, հաւի, նամուտ, լոյս:

Օրինակ. — Վարդ, 4 ձայն. — սիւն, 3 ձայն. — հսկայ, 4 ձայն, եւն:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ԲԱՐԻ ԱՇԱԿԵՐՏԸ

Վահ Բամ եօ թը տա րե կան է: Շատ լաւ կըրնայ խօսիլ: Ամէն օր դպրոց կ'երթայ: Արդէն իսկ գիտէ կարդալ իր հնթեր ցարանին սիրուն պատմութիւնները: Գիրք րե լու ալ սկըսաւ: Վահ Բամ ստուգիւ բարի աշակերտ մըն է: Դպրոցին և դասերուն տուած է իր բոլոր ուշադրութիւնը: Իր դաստիարակն ու ծնողքը դո՛ւն են իր մէջ:

Խօսակցութիւն. — Վահրամ քանի՞ տարեկան է. — Տարուան մէջ քանի՞ օր կայ, քանի՞ ամիս քանի՞ շաբաթ. — Վահրամ խօսիլ գիտէ՞. — Ամէն օր ո՞ր կ'երթայ. — Վահրամ կարդալ գիտէ՞. — Ի՞նչ կը կարդայ. — Վահրամ գրել ալ գիտէ՞. — Գրելու համար ի՞նչ բաներ պէտք են. — Վահրամ ի՞նչպիսի աշակերտ մըն է. — Ի՞նչ բաներու տուած է ուշադրութիւնը. — Որո՞նք գոհ են իրմէ:

Հրահանգ 2. — Կարդացէ՛ք վերի հատուածը՝ վանկերու բաժանութիւնները զգացնելով, յետոյ զատ զատ ցոյց տուէք պարունակած բառերը:

Հրահանգ 3. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերը.

Մէկ վԱՆԿՈՎ ԲԱՌԵՐ

Շուրի, յարդ, լուսեր, ցաւ, ցաւ, խանդ, փայտ, մեղր, ծայր:

ԵՐԿՈՒ ՎԱՆԿՈՎ ԲԱՌԵՐ

Գնակ, մամուլ, նամակ, աւագ, կարիւն, բանակ, գազան, գեղարդ, քակոյկ, ժանեակ, աւետան, մեակ:

ԵՐԵԲ ՎԱՆԿՈՎ ԲԱՌԵՐ

Աւետարակ, յիւստակ, մամանայ, բարեկամ, ուսուցիչ, ապակի, քանկագին, հաւաքայր, տարակոյս, յաւիտեան:

Հրահանգ 4. — Վերի բառերը բարձրաձայն կարդացէ՛ք, վանկերը իրարմէ անշատաբար արտասանելով:

Օրինակ. — Մա-մուլ, յի-տա-տակ, եւն:

ԴԱՍ.— ԶԱՅՆԱԻՈՐ ԵՒ ԲԱՂԱԶԱՅՆ ՏԱՌԵՐ

8.— Տառերէն մէկ քանիները պտորդ ձայներ են և ինքնին կը հնչուին: Ասոնք են:

ա, ե, է, ը, ի, ո, օ:

Այս տառերը ձայնաւոր կը կոչուին:

9.— Շատ մը տառեր առանձին չեն կրնար ձայն տալ, այլ այս ձայնաւորներէն մէկուն միանալու են որպէս զի հնչուին: Ասոնք են:

բ, գ, դ, զ, թ, ժ, լ, խ, ծ, կ, հ, ձ, ղ, ճ, մ, ն, շ, չ, պ, ջ, ու, ս, վ, տ, ր, ց, փ, ք, ֆ:

Այս գիրերն ալ թաղաձայն կը կոչուին:

10.— Յ և չ տառերն ալ գործածութեան պարագային համեմատ երբեմն կէս ձայնաւոր են, երբեմն բաղաձայն: Ասոնք ալ կիսաձայն կը կոչուին:

Այսպէս՝ յ տառը յոյս բառին մէջ կիսաձայն, յանգ բառին սկիզբը բաղաձայն է, չ տառը հիւր բառին մէջ կիսաձայն, թարսոյ բառին մէջ բաղաձայն է:

Հարցարան.—Ո՞ր տառերը ինքնին կը հնչուին.—Ասոնք ի՞նչ կը կոչուին.—Ո՞ր տառերը առանձին չեն կրնար հնչուիլ.—Ասոնք ի՞նչ կը կոչուին.—Ո՞ր տառերը կիսաձայն են, օրինակներ՝ տուր:

Հրահանգ 5.—Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերը, յետոյ կարդացէ՛ք զանոնք,—վանկերն իրարմէ անջատաբար արտասանելով:

ԶՈՐՍ ՎԱՆԿՈՎ ԲԱՌԵՐ

Զիւնածաղիկ, եղիսկապօս, եկեղեցի, մասեճագիր, լաւախաղաց, երեւոյթաճ, վաւերական, բարեկեցական, խմամակալ, կանոնաւոր:

ՀԻՆԳ ՎԱՆԿՈՎ ԲԱՌԵՐ

Մասեճագարան, աշխարհագրութիւն, բանասիրական, մատուցապէս, անձնագրութիւն, ստուարագնացում:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.— ԱԶՆԻՐ ԸՆԿԵՐԸ

Յա կո բիկ իմ ընկերս է: Մեր տունին քով կը բնակի: Յա ձախ մէկ տեղ կը խաղանք: Անցած օր ինծի խաղալիքներ նուիրեց. երէկ ալ իր շուն չաւը փոխ տուաւ ինծի: Շքեղ գիրք մը ունի որուն պատկերները կը ցուցնէ ինծի: Երբ դպրոց երթանք կը բռնէ իմ ձեռքէս, իմ կողմէս տանելու կ'օգնէ, և եթէ յարձակում մը ըլլայ վրաս, զիս կը պաշտպանէ:

Խօսակցութիւն.—Ո՞վ է ընկերդ.—Ու՞ր կը բնակի.—Միասին ի՞նչ կ'ընէք.—Ինչե՞ր տուաւ քեզի անցած օր եւ երեկ.—Ի՞նչ խաղալիքներ զիտէք.—Յակորիկ ի՞նչ ունի.—Անոր գիրքն մէջ ինչք՞ն կան.—Դպրոց երթալու ատեն Յակորիկ ի՞նչ օգնութիւններ կ'ընէ քեզի.—Յակորիկ ի՞նչպիսի ընկեր մըն է:

Հրահանգ 6.—Կարդացէ՛ք վերի հատուածը եւ պարունակած բառերուն բանեկա՞ն վանկէ բաղկացած ըլլալը որոշեցէ՛ք բերանացի:

Հրահանգ 7.—Հետեւեալ բառերուն ձայնաւոր եւ բաղաձայն տառերը որոշեցէ՛ք բերանացի:

Բան, գագաթ, դրօշակ, զէմք, բակ, ժառ, լաւան, խորխորաս, ծովակ, կրօնք, հրաման, ձող ճանաչ, մեղք, նսնք, ռոգակն, չար, պիսակ, ջերմ, սահան, սառ, վերք, տառ, ըմբիւ, ցանց, փափաք:

Հրահանգ 8.—Բերանացի որոշեցէ՛ք թէ հետեւեալ բառերուն մէջ յ եւ չ բաղաձայն են թէ կիսաձայն:

Գայլ, յարդ, հուր, բաւական, գոյն, գոյական, մեծա, յարգ, փայտ, ալիւր, հաւա, յետն, խոյ, հայ, գալուստ:

Հրահանգ 9.—Հետեւեալ բառերուն սկիզբը մէյմէկ բաղաձայն աւելցնելով նոր բառեր կազմեցէ՛ք ու գրեցէ՛ք:

Աղ, անձ, սկ, եղ, էգ, ես, իր, ով, սրդ, օղ, ոյժ:

ԳԱՍ.— ԽՕՍՔ ԵՒ ԻՐ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

11.— Որ և է բառ ինքնին ամբողջ մտածում մը չի կրնար արտայայտել. օրինակ՝

Վարդ բառ մըն է որ կը նշանակէ ամէնուս ծանօթ հոտաւէտ ծաղիկը, բայց երբ վարդին վրայ բան մը խորհրմ և յայտնել ուղեմ, պէտք է որ քանի մը բառեր քովէ քով դնեմ և ըսեմ.

«Ծաղիկներուն մէջ վարդը շատ կը սիրեմ»:

12.— Քանի մը բառեր իրարու քով դնելով ալ դարձեալ իմաստ մը չի յատնուիր, եթէ բառերն ուղիղ չարուած չեն. օրինակ՝

Եթէ ըսենք «Չորս ունի տարի եղանակ». ասիկա խօսք չըլլար, որովհետեւ իմաստ մը չի յայտնուիր. բայց երբոր բառերուն շարքը շտկենք և ըսենք՝ «Տարին չորս եղանակ ունի», այն ատեն իմաստ կու տայ:

13.— Երբոր քանի մը բառեր ուղիղ չարքով իրարու քով դրուած են, ամբողջ մտածում մը յայտնելու համար, կը կոչուին խօսք:

Հարցաւան.— Մէկ բառով ամբողջ մտածում մը կրնա՞յ արտայայտուիլ. — Օրինակով մը բացատրէ. — Բառերն իրարու քով դնելով իմաստ մը չի՞ յայտնուիր. — Ուրեմն ի՞նչպէս կը յայտնուի. — Օրինակով մը բացատրէ. — Ի՞նչ է խօսքը:

Հրահանգ 10.— Հետեւեալ բաղաձայններուն մէջտեղը մէյ-մէկ ծայնաւոր դնելով բառեր կազմեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք:

Պ—գ, — ս—դ, գ—բ, լ—բ, խ—ս, ծ—ն, հ—ւ, ձ—գ, ց—բ, մ—ս, ց—բ, ց—դ, չ—բ.

Հրահանգ 11.— Հետեւեալներուն սկիզբի բաղաձայնները փոխելով՝ նոր բառեր կազմեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք:

Փող, բամակ, հայր, լուր, բուն, մարտիս, բոյլ, լայն, շիտակ:

Օրինակ. — Փող, հող, եւն:

ԱՐՏԱՍՏՈՒԹԻՒՆ.— ԹԷՆԻ ՊԶՏԻԿ ԵՄ

Ես ծնողքիս ի՞նչ ընել կրնայի,
Դեռ շատ պզտիկ եմ, ո՞հ, դեռ շատ պզտիկ...
Բայց ահա թէ ի՞նչ կ'ըսէ իմ սրտիկ,

— Պիտի սիրեմ յոյժ մայրիկն իմ բարի,
Կրնամ զինք սիրել, թէ և եմ պզտիկ:

Ու դեռ աւելի ի՞նչ կրնայի ես,

— Սա՛ թէ դպրոցին մէջ ուր եմ այժմիկ

Ըլլալ հնազանդ, խելօք հանդարտիկ

Ու միշտ ուշադիր դասերուս: Ա՛յսպէս

Կրնամ ես ըլլալ, թէ եւ եմ պզտիկ:

Թարգմ. Յ. Վ.

Լ. ՌԱԿԻԶՊՈՐԵ

Հրահանգ 12.— Հետեւեալ նշանակութիւնները տուող բառերը գտնելով՝ ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուի:

Ս.ն որուն աչքը չի տեսներ, որուն ականջը չի լսեր, որ բնաւ չի կրնար խօսիլ. որուն մէկ ոտքը կարն է. որուն ծնողքը մեռած է, որուն զուլսը մազ չկայ, որուն կոնակը դուրս ցցուած է, որուն հասակը ցաւ կարն է, որուն ամուսինը մեռած է:

Հրահանգ 13.— Հետեւեալ բառերէն յարմարաւորներով լրացուցէ՛ք վարի խօսքերը:

Պարբիւր, ժամագործը, տղաքիչը, կօշկակարը, ջուլ-հակը, բուր, դերձակը, փայտահատը, բեռնակներ:

. . . կօշիկ կը կարէ: — . . . ժամացոյց կը շինէ: —

. . . կղպանք կը դարբնէ: — . . . գիւր կը տալէ: — . . . հա-

գուտ կը կարէ: — . . . բեռ կը կրէ: — . . . փայտ կը կտրէ:

— . . . հողէ ամաններ կը շինէ: — . . . կեքայտ կը գործէ:

Հրահանգ 14.— Օրինակեցէ՛ք հետագայ բառերը՝ վանկերը գտնելով իրարմէ օրինակին պէս:

Պիտիս, աչք, բիւր, բեռն, կզակ, այս, ծածրակ, ականջ, բազուկ, ուս, ձեռք, սամոն, սրովայն, սրունք, ազգը, անուր, ոտք,

Օրինակ. — Պ—լուս, եւն:

ՊԱՍ.— ԽՍՍՔԻՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

- 14.— Խօսքը կրնայ ըլլալ գրաւոր և թերանայի:
15.— Բառ մը կամ խօսք մը գրելու ատեն պէտք է ուշադիր ըլլալ որ սխալ չգրուի. օրինակ՝
Քրիիտը քաւը չի փոխալ:

Այս խօսքը սխալ գրուած է. ուղիղն է հետեւեալը:
Գիրգորը դասը չգիտցաւ:

16.— Բառերն ու խօսքերը ուղիղ գրելու կանոնին կ'ըսուի ուղղագրութիւն:

17.— Գրաւոր խօսքի մէջ կանոն է բառերը մէյմէկ քիչ իրարմէ հեռու գրել որպէս զի իրարու չխառնուին:

18.— Խօսք մը գրելու սկսած ատեն առաջին գիրը պէտք է գլխադիր գրել:

19.— Երբոր խօսքը վերջանայ, վրայէ վրայ սապէս (:) երկու կէտ կը գրուի որ կը կոչուի վերջակէտ. օրինակ՝
Թշուառ կ'ըլլայ այն մարդը որ չաշխատիր:

Հարցաւորում.— Խօսքը քանի՞ տեսակ է.— Բառ կամ խօսք մը գրելու ատեն ի՞նչ բանի պէտք է ուշադիր ըլլալ.— Ի՞նչ է ուղղագրութիւնը.— Գրաւոր խօսքի մէջ բառերը ինչպէ՞ս պէտք է գրել.— Խօսքի մը առաջին գիրն ինչպէ՞ս կը գրուի.— Երբոր խօսքը վերջանայ ի՞նչ նշան կը դրուի. Գրէ՛ մարդը խօսք մը:

Հրահանգ 15.— Հիտեւեալ խօսքերն ուղիղ շարքի վերածելով գրեցէ՛ք, դնելով նաեւ գլխադիրն ու վերջակէտները:

բոյսերուն օգտակար անճրեր է
եւս կան մէջ անհաւան ծառեր
փութ վարդը ունի
է աղի ջուրը ծովուն
եղան խելացի կը սիրուի ծնողէն իր
եմ եւս սկար այսօր

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ.— ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխարհի մէջ ամէն ոք կ'աշխատի: Նայեցէ՛ք ձեր չորս դին. ահա՛ երկրագործը կը հերկէ հողը, եզերը կը քաշեն արօրը, հուլիւր կ'արածէ ոչխարները, շունը կը հսկէ հօտին վրայ, մեղուն հիւթ կը քաղէ ծաղիկներէն, հանքագործները կը փորեն գետինը, նաւաստիները կը սուրան ծովուն վրայ, հացագործը կ'եփէ մեր հացը, դերձակը կը կարէ մեր հագուստը, կօշկակարները կը կարեն մեր կօշիկները, որմնադիրներն ու հիւսնները կը շինեն մեր տունները, ուսուցիչները ձեզի դաս կու տան: Դուք ալ աշխատեցէ՛ք, տղա՛ք, աշխատութիւնը աշխարհի օրէնքն է:

Խօսակցութիւն.— Աշխարհի մէջ ամէն ոք ի՞նչ կ'ընէ.— Երկրագործը ի՞նչ կ'ընէ.— Եզերը, հովիւը, շունը, մեղուն, հանքագործը, նաւաստինը, հացագործը, դերձակը, կօշկակարը, որմնադիրներն ու հիւսնները, ուսուցչները... Դուք ալ ի՞նչ պարտիք ընել. Աշխատութիւնը ի՞նչ է,

Հրահանգ 16.— Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը եւ խօսքերն իրարմէ զատեցէ՛ք ուղղահայեաց գիծերով:

Հրահանգ 17.— Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք նոյն հատուածը:

Հրահանգ 18.— Օրինակին պէս խօսքեր կազմելով գրեցէ՛ք խորհելով հետեւեալ բառերուն վրայ:

Շերամ եւ մեհաֆա, մեղու եւ մեղր, հաւ եւ հուկիր, սարդ եւ սասան, կով եւ կար, սրբաւունկ եւ խաղող.

Օրինակ.— Շերամը մեհաֆա կ'արտադրէ:

Հրահանգ 19.— Դարցեալ խօսքեր կազմեցէ՛ք, խորհելով հետեւեալ բառերուն վրայ:

Արեգակ, կրակ, պարտէզ, շուկայ, մասիս, պայուսակ:

Օրինակ.— Արեգակը ծագեցաւ, շուկայէն բուրդ գնեցի:

ԴԱՍ.— ԱՆՈՒՆ ԿԱՍ ԳՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԱԾԱԿԱՆ

20. — Խօսքը կազմող բառերը տեսակ տեսակ են և բերականութեան մէջ զատ զատ անուններով կ'որոշուին:

21. — Անձի, տեղի, կենդանիի, բոյսի եւ իրերու անունները կը կոչուին անուն կամ գոյական. օրինակ՝

Վարդան, մայր անձի անուն են և գոյական են
Պոլիս, Ասանա տեղի » » » » »

Զի, մեջիւն կենդանիի » » » » »

Սոխ, ջորեն բոյսի » » » » »

Աքոռ, բահ իրի » » » » »

22. — Երբոր անձի մը, կենդանիի մը կամ իրի մը ի՛նչպէս ըլլալը հասկցնել ուզենք, անոր անունին քով կը գնենք ուրիշ տեսակ բառ մը որ կը կոչուի ածական. օր.

Ծոյ տղայ, ի՛նչպիսի տղայ — ծոյ

Զար կատու, » կատու — չար

Կարմիր վարդ, » վարդ — կարմիր

Այստեղ ծոյ, չար, կարմիր բառերն ածական են. որովհետեւ իրենց քովի գոյականներուն ի՛նչպէս ըլլալը կը հասկցնեն:

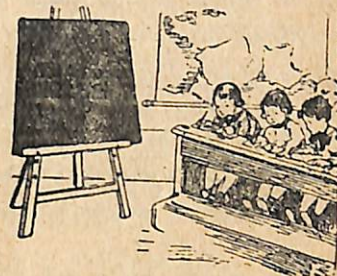
Հարցարան. — Խօսքը կազմող բառերը մէկ տեսակ են թէ չառ. — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի անուն կամ գոյական. օրինակներ տուր — Դոյականին ի՛նչպէս ըլլալը հասկցնելու համար ի՛նչ բառ կը գնենք քովը. օրինակներ տո՛ւր ածականի:

Հրահանգ 20. — Օրինակեցէք հետեւեալ անունները, կէտերուն տեղ աւելցնելով թէ ինչի՞ անուններ են անոնք:

Հայր, մայր, բոյր, եղբայր, մանչ, աղջիկ, մամ, պապ, հօրաքոյր, մօրաքոյր, բեռի, հօրեղբայր, բեռորդի, եղբօրորդի, զաւակ, բոռ..... անուններ են:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ.— ՄԵՐ ԴԱՍԱՍՐԱՆԸ

Մեր Դասասրահին մէջ կան նստարաններ և սեղաններ՝ աշակերտներուն համար, գրասեղան մը և արքոռ մը՝ ուսուցչին համար, երկուսէ ախտակներ՝ վարժութիւններու յատուկ, և բարձր դասակ մը որ շատ զիւրեր կը պարունակէ:

Կան նաեւ պատերուն վրայ կախուած քարտէսներ եւ մեծ պատկերներ որոնցմէ մին կը ներկայացնէ ճշդ-մակ ոչխարներու հօտ մը գետակին եզերքը՝ ջուր խմելու վրայ, երիտասարդ հովիտը հոն ծառի մը տակ նստած, չունեն ալ քովիկը:

Խօսակցութիւն. — Ըսէ՛ք, ի՛նչ կարասիներ կը տեսնեք ձեր դասասրահին մէջ. — Ի՞նչ բանի կը ծառայեն անոնք. — Պատերուն վրայ ինչե՞ր կը տեսնէք:

Հրահանգ 21. — Բերանացի որոշեցէք վերի հատուածին շէղագիր բառերուն գոյական կամ ածական ըլլալը:

Հրահանգ 22. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէք մասեր նոյն հատուածին:

Հրահանգ 23. — Դրեցէ՛ք հետեւեալ անունները, կետերուն տեղ աւելցնելով թէ ինչի՞ անուններ են անոնք:

Զի, էօ, ջորի, ուղտ, արջ, աղուէս, առիւծ, .. անուններ են:

Սոխ, սխտու, պղուժ, օղղզամ, լոլիկ, ... անուններ են:

Աքոռ, սեղան, դարակ, հայելի, բազմոց... անուններ են:

Հրահանգ 24. Ըսէ՛ք թէ ի՛նչ կը կոչուի՝

Այն անձը որ հիւանդ կը բուժէ, որ հաւ կը վարէ, որ շէնքեր կը կառուցանէ, որ կառք կը վարէ, որ ձուկ կորսայ, որ հաց կը ծախէ:

Այն կենդանին որ բուրդ կուտայ, որ արօր կը բաւէ, որ մուկ կը բռնէ, որ ոչխարներ կը գիւտէ, որ գեղեր ենք կը խօսի:

Կը սիրեմ մայրիկն անուշ, խելացի
Որ կուտայ ինձի համբոյրներ հազար,
Եւ որ ա՛յնքան շուտ կը ներէ ինձի
Ամէն անգամ որ ըլլամ քիչ մը չար:

Կը սիրեմ հայրիկն որ չափ կ'աշխատի
Շահելու համար մեր հացն ու պարէն,
Եւ որ խոնջէնքն իր մոռցած՝ կը ժպտի
Նոր բարեմիջ մը երբ յանձնեմ իրեն:

Կը սիրեմ նաեւ իմ բարի մեծ մայր
Որ գիտէ սիրուն հէքեաթներ ատառ,
Ինչպէս նաեւ իմ աղնիւ մեծ հղբայր
Որ իմ դասերուն միշտ կու տայ խըրատ:
Թրգմ. Յ. Գ.

Լ. ԳՐԱԳՆԷՐ

Հրահանգ 25. — Ըսէ՛ր թէ ի՞նչ կը կոչուի՛

Այն բոլոր որմէ մանած կը շինեն, որով ալիւր կը
պատրաստեն. որմէ շաքար կը հանեն, գոր կը ձխեն, որ
ափիոն կ'առաջարկէ:

Այն առարկան որով հաց կը կտրեն, որով երկար կը
ծեծեն, որով բան մը կը կտրեն. որով ապուր կուտեն,
որուն մէջ գինի կը լեցնեն, որով կար կը կտրեն:

Հրահանգ 26. — Հետեւեալ բառերը օրինակեցէ՛ր, ստորա-
գծելով ածականները:

Բարակ գրիչ. աղփոս հագուստ. խելօք տղայ, սիրելի
մայր, լայն համբայ, կակուղ բարձ, պարտաւ կով, բարի
Սասուն, յամար է. գեղեցիկ տուն, կապոյտ երկինք,
ապուր տակերտ, մասնիչ Յուդա, Սողոմոն իմաստուն:

Հրահանգ 27. — Վերի գոյական ածականներով խօսքեր
կազմեցէ՛ր օրինակին պէս:

Օրինակ. — Գրիչը բարակ է, եւն:

Ձին և էշը բեռնուած՝ միասին համբայ կ'երթային:
Իշուն բեռը ծանր էր, յոգնեցաւ և դժուարաւ կը քա-
լէր: Անիկա դիմեց իր ընկերոջ՝ ձիուն և ըսաւ. «Ձի՛
կղբայր, քիչ մը օգնէ՛ ինձի, բեռս ծանր է, չեմ կր-
նար տեղս հասցնել»: Ձին չուզեց օգնել: Քիչ վերջ էշը
յոգնութենէն գետին ինկաւ և սատկեցաւ: Տէրը իշուն
բեռը և մորթը բեռնուց ձիուն վրայ: — «Վա՛յ ինձի,
մոռածեց ձին, չուզեցի քիչ մը օգնել իշուն, հիմա թէ՛
ամբողջ բեռը, թէ՛ անոր կաշին պիտի տանիմ»:

Խօսակցութիւն. Ձին եւ էշը ո՛ւր կ'երթային. — Բեռ ու-
նէի՞ն. — Իշուն բեռը ի՞նչպէս էր. — էշը ի՞նչ եղաւ. — էշը որո՞ւ
դիմեց եւ ի՞նչ ըսաւ. — Ձին օգնե՞ց իշուն. — Ի՞նչ պատահեցաւ ի-
շուն. — Տէրը ի՞նչ ըրաւ իշուն բեռը եւ մորթը. — Ձին ի՞նչ մոռածեց.
— Ամէն մարդ պարտական է օգնել իր ընկերին. — Ինչո՞ւ համար:

Հրահանգ 28. — Հետեւեալ անունները յաջորդող ածական-
ներուն քով դրէ՛ր, յարմարութեան համեմատ:

Պոչականներ. — Անտառ, արեւ, նարինջ, լեռ, երա-
խայ, դառն, տեղ, խմոր, եով, աղաման:

Ածականներ. — Պայծառ, բարձր, սուր, փայլուն, կա-
նանչ, սաստիկ, բնորոշ, կակուղ, կլոր, փոքրիկ:

Հրահանգ 29. — Հետեւեալ ածի անունով լրացուցէ՛ր եւ
գրեցէ՛ր վարի խօսքերը:

Զօրապետ, երկրագործը, երեսը, բաժան, գինագործը:
... տուն կը շինէ. — ... գինուորներուն կը երամայէ. —
... պատարագ կ'ընէ. — ... գէնէ կը շինէ. — ... երկար
կը ծեծէ:

Հրահանգ 30. — Հետեւեալ կենդանի անունով լրացուցէ՛ր
եւ գրեցէ՛ր վարի խօսքերը:

Սարդ, էշ, ձի, սոխակ, մրջյուն, պիծակ, բուն:
... կը դաշտայէ. — ... կը խաղէ. — ... կը գոռայ. —
... ճանն կ'որոշայ. — ... գիշերային բնակիչ. — ... պարէն
կ'ամբարէ. — ... կառք կը բաշտէ:

Տարր. Բերականութիւն

ԴԱՍ.— ՅԱՏՈՒԿ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿ ԱՆՈՒՆ

23.— Հասարակ կը կոչուին այն անունները որոնք միեւնոյն տեսակ ամէն անձի, տեղի, կենդանիի, բոյսի և իրի կրնան տրուիլ. օրինակ՝

Հայ, գիւղ, ձի, ծաղիկ, գիւղի:

Ասոնք հասարակ անուն են զի ամէն հայուն՝ հայ, ամէն գիւղի՝ գիւղ, ամէն ձիուն՝ ձի, ամէն ծաղիկի՝ ծաղիկ և ամէն գիւղի՝ գիւղ կրնանք ըսել:

24.— Յատուկ կը կոչուին այն անունները որոնք մասնաւոր անձերու կամ տեղերու կը տրուին, իրենց նմաններէն որոշելու համար զանոնք. օրինակ՝

Դաւիթ, Էդգրուս, Ֆրանս:

Ասոնք յատուկ անուն են, որովհետեւ չատ անձերու, քաղաքներու, գետերու մէջէն կ'որոշեն Դաւիթ կոչուած անձը, Էդգրուս կոչուած քաղաքը, Ֆրանս կոչուած գետը, զի ամէն անձի Դաւիթ, ամէն քաղաքի Էդգրուս, ամէն գետի Ֆրանս չի կրնար ըսուիլ:

25.— Յատուկ անուններուն առաջին գիրը գլխաւ գիր կը գրուի:

Հարցարան. — Որո՞նց կ'ըսուի հասարակ անուն, օրինակներ տո՛ւր եւ բացատրէ՛. — Որո՞նց կ'ըսուի յատուկ անուն. օրինակներ տո՛ւր եւ բացատրէ՛. — Ուրեմն անունը քանի՞ տեսակ է. — Յատուկ անուններուն առաջին գիրը ի՞նչպէս կը գրուի:

Հրահանգ 31. — Հետեւեալ հասարակ անունները անձի, կենդանիի՞ թէ իրի անուններ են, որոշեցէ՛ք բերանացի օրինակին պէս:

Գոռ, գիւնդ, կարագ, հովիւ, նաւասի, ծիծեռնակ, շոգանաւ, բարձրիկ, առաւել, դուռ, ջահ, ոստի, նախագահ, ոստիկան, խուկ, վագր, բծիկ, մամուլ, օւլի, հովանոց, ջրհանկիր, տել, աւելածու, անտառ, պաշտօնական:

Օրինակ. — Գոռ, հասարակ անուն կենդանիի:

Զիւնուր, հասարակ անուն անձի, եւ:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ.— ԻՄ ԸՆՏԱՆԵԻՔՍ

Ես ունիմ հայր, մայր, եղբայր մը և երկու քոյրեր: Ունիմ նաեւ մեծ հայր և մեծ մայր: Եղբայրս

Գէորգը հայրիկիս հետ կ'աշխատի գործարանին մէջ. մայրիկս ալ տունին գործերը կը հոգայ, ճերմակեղէնները կը լուայ, կ'արդուկէ, մեր ճաշերը կը պատրաստէ: Քոյրս Յուլիանէն մայրիկիս

կ'օգնէ: Մեր տունը բերա է: Ես Նարեկեան դպրոցը կ'երթամ պզտիկ քրոջս Մարիին հետ:

Խօսակցութիւն. — Որո՞նք են ձեր ընտանիքին անդամները. — Ըսէ՛ք անոնց անունները. — Ի՞նչ է ձեր ընտանիքին անունը. — Մեծ հայր կամ մեծ մայր ալ ունի՞ք. — Ի՞նչ կ'ընէ ձեր հայրը. — Ի՞նչ կ'ընէ ձեր մայրը. — Ի՞նչ կ'ընեն ձեր եղբայրներն ու քոյրերը. — Ո՞ւր կը բնակիք. — Ի՞նչ պարտքեր ունիք ձեր ծնողքին հանդէպ:

Հրահանգ 32. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, ստորագծելով յատուկ անունները:

Հրահանգ 33. — Հետեւեալ յատուկ անունները անձի, երկրի, քաղաքի, գետի՞ թէ լեռան անուններ են, որոշեցէ՛ք բերանացի օրինակին պէս:

Յիսուս, Գեորգիա, Սիւն, Մոսկուս, Գաւուր, Վան, Ամասիա, Վահագն, Ողիմպոս, Թուրքիա, Ալիս Լիբանոն: Օրինակ. — Յիսուս, յատուկ անուն անձի.

Գեորգիա, յատուկ անուն երկրի, եւ:

Հրահանգ 34. — Գրեցէ՛ք թէ ո՞ւր կը գտնուին հետեւեալ առարկաները:

Մահնակալը, արօղը, սեղանը, դարակը, հայելին: Գալը, պատառափաղը, դանակը, կարծառ, պակը: Գրիչը, գրչակալը, կաղամարը, մատիքը, անտառը:

Հրահանգ 35. — Այս վերի անունները յատուկ են թէ հասարակ, որոշեցէ՛ք բերանացի:

ԴԱՍ.— ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ՅՕԴԸ

26.— Խօսքին մէջ գոյականին իմաստը ճշգրտու և որոշելու կը ծառայեն *ս, դ, ն, կամ ը* գիրերը որոնք անունին ծայրը կը կցուին, օրինակ՝

Դիրք, գօտի, անորոշ իմաստ ունին,

Դիրքս, գօտիս, կը նշանակեն. իմ գիրքս, իմ գօտիս,

Դիրքդ, գօտիդ, » » քու գիրքդ, քու գօտիդ,

Դիրքը, գօտին, » » այն կամ անոր գիրքը, գօտին:

27.— Այս *ս, դ, ն, կամ ը* գիրերը կը կոչուին յօդ:

28.— Չայնաւոր տառով վերջացող բառերու կը կցուի ն յօդը, իսկ բաղաձայնով վերջացողներուն՝ ը յօդը. օրինակ՝

Ոստրէ, ուսրէն, դանակ, դանակը:

Հարցարան. — Ո՞ր գիրերը անունին ծայրը կը կցուին եւ ինչո՞ւ համար. օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Այս գիրերը ի՞նչ կը կոչուին. — Չայնաւորով վերջացող բառերուն ո՞ր յօդը կը կցուի. բաղաձայնով վերջացողներուն ո՞ր յօդը, օրինակներ տուր:

Հրահանգ 36. — Լրացուցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը յատուկ անուններով ու գրեցէ՛ք:

Մեր բաղաձայն անունը... է. — Մեր բաղին անունը... է. — Մեր դպրոցը կը կոչուի... վարժարան. — Մեր եկեղեցին կը կոչուի... — Մեր բահաձային անունն է... — Մեր ուսուցչին անունն է... — Մեր հայրենիքը կը կոչուի...:

Հրահանգ 37. — Հետեւեալ գոյականներէն յատուկ եւ հասարակ անունները որոշելով՝ զատ զատ սիւնակներու մէջ գրեցէ՛ք:

Իրիս, պալատ, Մարմարա, Պետրոս, քաղաք, անկողին, Թոմար, խոյ, Հնդկաստան, Պաֆու, կիւտ, անիւ, կաղին, բի, Արաբիա, ճիւղ, սիրացու, Նոյեմի, Էրզինճան, Արեւմիտ, ճանաչ, դիակ, Խորէն, Արեւելս, զանգակ:

Հրահանգ 38. — Վերի անուններուն պէտքին համեմատ ը կամ ն յօդերը կցելով բերանացի կարգացէ՛ք օրինակին պէս:

Օրինակ. — Իրիսը, պալատը, Մարմարան եւն:

ԱՐՏԱՍՍՆՈՒԹԻՒՆ.— ՓՈԳՐԻԿ ԱՊՈԻՇԸ

«Ես չեմ փափաքիր վարժարան երթալ,
Կ'ըսէր Տիգրանիկ ձեւով մը խեղ
ստնը,
«Եստ ձանձրալի են գրքերն ու
կարգալ,
«Քուրիկըս պզտիկ թո՛ղ սորվի
աստնը»:

«Օ՛ն, իմ խաղաղան, չաչէ՛, զա՛րկ, ու գո՛ւն,
«Փաքրի՛կ ձիս, յառա՛ջ, արշաւէ՛ վեր վար,
«Կեցցեն զբօսանք, խաղ ու ցնծութիւն,
«Ես կ'ուզեմ ըլլալ՝ չքեղ զօրավար»:

Բայց ըսեմ ձեզի թէ վերջն ի՛նչ եղաւ.
Փոքրիկ ժըրաջան քոյրը՝ ոչ շատ ուշ
Սորվեցաւ կարգալ, գրել, հաշուել լաւ,
Մինչ Տիգրան դարձաւ պզտիկ մի ապուշ:
Թրգմ. Յ. Գ.

Հրահանգ 39. — Հետեւեալ խօսքերը գրեցէ՛ք, ստորագծելով յօդ ունեցող գոյականները:

Հայրս ու մայրս *սաւ* կը սիրեն զիս. — Այս աղջիկը հայր, մայր չունի. — Մարդկային կեանքը կարն է. — Չաւեն կարն կեանք ունեցաւ. — Գրիչը ինծի *սաւ*. — Ես գրիչ չունիմ. — Այս վարդը կարմիր է. — Ճեմակ վարդ ալ կայ. — Մեր այգին ընդարձակ է. — Տետրակս տետրակիդ հետ վախճանք. — Ես տետրակ չեմ փոխեր:

Հրահանգ 40. — Հետեւեալ գոյական-ածականներով օրինակին պէս խօսքեր կազմեցէ՛ք բերանացի:

Կանանց կաղնի, Խաւասարիմ շուկ, բարձր երկինք, անուշ գինի, սեւ գուլպայ, սպեւախոս կասու, դժբախտ մարդ: Օրինակ. — Կաղնին կանանց է, եւն:

Հրահանգ 41. — Յօդեր կցելով՝ ըսէք թէ ի՞նչ են հետեւեալ գոյականները:

Յոռեն, գարի, վարսակ, Խաւար, կոբեկ, լուրեա, ոսպ:

ԴԱՍ.— ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ԹԻԻԸ

29. — Խօսքի մը գոյականը իր ձեւին համեմատ կա՛մ միայն մէկ անձի, մէկ իրի իմաստ կու տայ, կա՛մ մէկէ աւելի անձերու և իրերու. օրինակ՝

Վահրամ իր դասը սորվեցաւ:

Վահրամ իր դասերը սորվեցաւ:

Այս խօսքերէն առաջինին մէջ դասը միայն մէկ դասի իմաստ կու տայ, երկրորդին մէջ դասերը մէկէ աւելի անձերու և իրերու իմաստ կու տայ:

30. — Երբ անուն մը մէկ անձ, մէկ անասուն կամ մէկ իր ցոյց կու տայ, եզակի կը կոչուի. օրինակ՝

Մարդ մը, ոչխար մը, պատուհան մը:

31. — Երբ անուն մը մէկէ աւելի անձեր, անասուններ կամ իրեր կը ցուցնէ, յոգնակի կը կոչուի. օրինակ՝

Մարդեր, ոչխարներ, պատուհաններ:

Հարցաւան — Գոյականը միշտ մէկ անձ կամ իր կը ցուցնէ. օրինակներով բացատրէ. — Ի՞նչ է եզակին. օրինակ տուր. — Ի՞նչ է յոգնակին. օրինակ տուր:

Հրահանգ 42. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ անունները:

Եզակի. — Փայտ, ածուխ, մուխ, բոց, կրակ, մոխիր, վառարան, փուռ, հնոց, կէժառ, կրակաման:

Յոգնակի. — Փայտեր, ածուխներ, մուխեր, բոցեր, կրակներ, մոխիրներ, վառարաններ, փուռեր, հնոցներ, կէժառներ, կրակամաններ:

Հրահանգ 43. — Բերանացի ըսէ՛ք թէ ի՞նչ տարբերութիւններ կը տեսնէք վերի անուններուն եզակի եւ յոգնակի ձեւերուն մէջ:

Հրահանգ 44. — Վերի անուններուն թէ՛ եզակի թէ՛ յոգնակի ձեւերուն ա, դ, ք յօդերը կցեցէք բերանացի, օրինակին պէս:

Օրինակ. — Փայտս, փայտդ, փայտը

Փայտես, փայտեդ, փայտեր:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ .— ԻՄ ՓԱՐԱԽՍ

Կնքահայրս տարեգլուխին ինծի պզտիկ փարախ մը բերաւ իբրեւ կաղանդի նուէր: Անոր մէջ կայ աղուոր ձի մը որ Բողոք կը կոչուի, կով մը և իր հորթուկը, երկու ոչխարներ՝ իրենց սիրուն գառնուկներով, և այժ մը՝ իր ուլիկին հետ: Սեւ շուներ որ Մետոր կը կոչուի, իմ փոքրիկ հոտս կը պահպանէ: Ես շատ անգամ կը խաղամ իմ փարախիս կենդանիներուն հետ և շատ կը զուարճանամ:

Խօսակցութիւն. — Ո՞վ ձեզի փարախ մը նուէր տուաւ. — Ո՞ր ժամանակ նուէր կուտան պզտիկներուն. — Որո՞նք են փարախիդ կենդանիները, տուր անունները. — Ի՞նչ է հորթը, ի՞նչ է գառնուկը, ի՞նչ է ուլիկը. — Ոչխարի կամ այծի խումբերուն ի՞նչ կ'ըսուի. — Ո՞վ կ'առաջնորդէ հօտերը՝ արածելու. — Շունին պաշտօնը ի՞նչ է. — Մարդոց մօտ կամ տուններու մէջ ապրող կենդանիներուն ի՞նչ կ'ըսուի:

Հրահանգ 45. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը եւ յոգնակի անունները որոշելով ստորագծեցէ՛ք:

Հրահանգ 46. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 47. — Բերանացի ըսէ՛ք թէ հետեւեալ անունները եզակի՞ են թէ յոգնակի:

Սոխակ մը, հաւեր, մկրատ մը, սանդուխներ, պահարաններ, պայուսակ մը, ձուկեր, կառք, երկվարներ, սիւներ:

Հրահանգ 48. — Վերի անուններէն յոգնակիները եզակիի վերածեցէ՛ք:

Օրինակ. — Ձուկեր, եզակի՝ ձուկ — սանդուխներ՝ սանդուխ:

Հրահանգ 49. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, շեղագիր եզակի անունները յոգնակիի վերածելով օրինակին պէս:

Շղթայս իր գործը լրացուց. — Ո՞ւր կ'երթաք, պարոն. — **Մենք գիշը պստեցանք.** — Սովը տարի մը տեւեց. — Սեղանը վերցուցէ՛ք:

Օրինակ. — Շղթայս իր գործերը լրացուց, եւն:

ԴԱՍ.— ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ՆՈԼՈՎԸ

32.— Գոյականը իր տալիք իմաստին համեմատ
ուրիշ ձեւեր ալ կ'առնէ, օրինակ՝

Անոթին հաց կ'ուզէ.

Առանց հացի չենք կրնար ապրիլ,

Մարդիկ հացով կը սնանին,

Հացե զատ կերակուր ալ պէտք է:

Այս չորս խօսքերուն մէջ ինչպէս կ'երեւի, միեւ-
նոյն հաց անունը հացի, հացով, հացե ձեւերն առած է
պարագային համեմատ:

33.— Անունի մը թէ՛ եզակիի, թէ՛ յոգնակիի մէջ այս-
պիսի ձեւերու փոխուիլը կը կոչուի անունին հոլովումը:

Հարցարան. — Գոյականը ուրիշ ի՞նչ ձեւեր կ'առնէ. օրի-
նակներ տուր եւ բացատրէ. — Ի՞նչ է հոլովումը:

Հրահանգ 50. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, շեղագիր
յոգնակի անունները եզակիի վերածելով:

Տէր պիսի վարձատրէ արդարները. — Տետէ՛ք Զարուհին
ի՛նչ աղուտ խնձորներ ունի. — Ազարակին մէջ կը գտնուի
կովեր, եզեր, ալիքեր, ոչխարներ, հաւեր, սագեր, — Բարեկամնե՛ր, ի՞նչ
մտիկ բռնէք. — Մերոս գարունը գայ, մանիշակները, սմբուլները,
կակչներն ու վարդերը կը բացուին հետեւեալ:

Օրինակ. — Տէր պիսի վարձատրէ արդարը, եւն:

Հրահանգ 51. — Հետեւեալ խօսքերն օրինակեցէ՛ք ստորա-
գծելով հոլովեալ անունները:

Սմեմուրեմ օդ կայ. — Առանց օդի չենք կրնար ապրիլ.
— Մեկիւր օդով եղապատուած է. — Եղին օդէն տեղի
քերել է:

Մենք այսօր կառք մտանք. — Կառքով պատրուկ հանելի
է. — Կառքին անիւք կոտրեցաւ. — Կառքապանը կառքէն
վար ինկաւ:

Սոխակները կը դալալէին. — Պարտէզը լեցուն էր սո-
խակներով. — Վարդիկէ կը հետեւէր սոխակներուն. — Ա.
նիկա չէր բաժնուէր սոխակներէն:

Հրահանգ 52. — Բերանացի որոշեցէ՛ք վերի հրահանգին
բոլոր անունները եւ անոնց եզակի կամ յոգնակի ըլլալը:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՓՈՒՐՐԻԿ ԳՈՅՈՐԵՐԸ

Կ'երթան իրարու տըւած ձեռք

ձեռքի,

Զանոնք չես տեսներ կրքեր

առանձին,

Միշտ նոյն ճամբայէն անոնք

միասին

Կ'երթան իրարու տըւած ձեռք

ձեռքի,

Երկու քոյրեր են փոքրիկ սի-

րասուն,

Երէցն ըլլայ թէ՛ կրտսերը

քնքոյշ:

Հաւասարապէս բարի ու անոյշ

Երկու քոյրեր են փոքրիկ սիրասուն:

Հաց, կրօն կամ քէն չունին բընաւին

Տան մէջ կամ այլուր, զըւարթ անվէճ՝

Կը բաժնեն ամէն ինչն իրարու մէջ,

Հաց, կրօն կամ քէն չունին բընաւին:

Թարգմ. Յ. Դ.

ՎԻՊ ՏԸ ԼԱՐՐԱՍ

Հրահանգ 53. — Ըսէ՛ք թէ ուր կը գտնուին հետեւեալ ա-
ռարկաները:

Ծննդայ, բոց, գրակալ, առանակ, խաչ, առեւտրան,
խնկաման, սաղաւարտ, ծուրջառ, մոմ, մասունք, սկիւ:

Հրահանգ 54. — Վերի անուններէն յարմարաւորներով լրա-
ցուցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը:

Բախանան գուլար...դրաւ եւ կոնակը...առաւ. յուսա-
հարը...վառեց. զպիւրները...հագան, սարկաւազը...սարժե-
լով խնկարկուրիւն բռաւ. բախանան ձեռքը... բռնած...
կարդաց:

Հրահանգ 55. — Հետեւեալ անուններով խօսքեր շինեցէ՛ք
եւ գրեցէ՛ք օրինակին պէս:

Խնձորենի, համաձենի, սագրենի, դեղձի, մարգընի:

Օրինակ. — Խնձորենի խնձոր կուտայ, եւն:

ԳԱՍ — ՀՈՒՆՈՒՄԱՆ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԶԵԻՇ

34. — Անուններուն հոլովման ամէնէն աւելի սովորական ձեւն է հետեւեալը, թէև ուրիշ ձեւեր ալ կան:

	Եզակի	Յոգնակի
Ուղղական	} Վարդ	Վարդեր
Հայցական		
Սեռական	} Վարդի	Վարդերու
Տրական		
Բացառական	Վարդէ	Վարդերէ
Գործիական	Վարդով	Վարդերով
Ուղղական	} Սեղան	Սեղաններ
Հայցական		
Սեռական	} Սեղանի	Սեղաններու
Տրական		
Բացառական	Սեղանէ	Սեղաններէ
Գործիական	Սեղանով	Սեղաններով

Հարցարան. — Անուններու հոլովման ամէնէն աւելի սովորական ձեւը որն է. հոլովէ՞ «վարդ», եւ «սեղան» գոյականներն իբր օրինակ, — Ուրեք անունը քանի՞ հոլով ունի:

Հրահանգ 56. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ անունները և կամ և յօղը կցելով անոնց, օրինակին պէս:

Վերձակի ասեղ. դարբինի մուրն, հիւսնի ուրազ, որսորդի հրացան, հովիւի սրինգ, սափրիչի ամբիկ, ջուլեակի կկոց, կառավարի մտակ, մեակի բառ, ձկնորսի ուռկան, փայտահատի տապալ, այգեպանի յօսոց:

Օրինակ. — Վերձակին ասեղը:

Հրահանգ 57. — Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած հոլովեալ անունները որոշելով՝ յօղերն եւս ցոյց տուէք թերանացի:

Գաղափին դուռնէն անցաւ. — Գիրքերու մի՛ դպչիր. — Խօնչու դասէղ կը ձանձուրանա. — Բերանով կ'ուտենք, աչքերով կը տեսնենք, ականջներով կը լսենք, բիրով կը հոստենք, մասերով կը բօբափենք. — Յիսուս մասնուեցաւ Յուդայէն. — Զար ընկերներու հետ մի՛ պսփիր. — Գրիչիս ծայրը կոտրեցաւ:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ՀԱՍՆԱԿԱՆ ԱՂԶԻՆԸ

Անտառապանին աղջիկը՝ Մարգրիտ, ամէն հունձի եղանակին հասկաքաղի կ'ելլէ: Անիկա օրն ի բուն մէկիկ մէկիկ կը պտտի բոլոր հնձուած արտերը եւ ուշադրութեամբ կը հաւաքէ գետնէն բոլոր մնացած հասկերը: Փոքրիկ հասկաքաղունին անոնցմով կը կապէ խուրձ մը զոր ուրախ զուարթ կը տանի իր մայրիկին: Այդ հասկերէն հանուած ցորենին աղիւրով յետոյ կը պատրաստեն գեղեցիկ ճերմակ բլիթ մը զոր ախորժով կ'ուտեն: Մարգրիտ ստուգիւ ժրջան աղջիկ մըն է և շատ կը սիրուի իր ծնողիկէն:

Խօսակցութիւն. — Ո՞վ է Մարգրիտ. — Հունձի եղանակին ի՞նչ կ'ընէ անիկա. — Ուրեք՞ կը պտտի, ինչե՞ր կը հաւաքէ. — Մարգրիտ որո՞ւ կը տանի իր քաղած հասկերը. — Այդ հասկերէն ի՞նչ կը հանեն. — Աղիւրով ի՞նչ կը շինեն. — Ո՞վ կը հնձէ ցորենի հասկերը. — Ի՞նչով կը հնձէ. — Ցորենը հասկերէն ի՞նչպէս կը հանեն, — Ի՞նչպէս աղիւրի կը վերածեն. — Աղիւրով ի՞նչպէս հաց կը շինեն:

Հրահանգ 58. — Վերի հատուածին շեղազիր անունները օրինակեցէ՛ք. իւրաքանչիւրին առջեւ նշանակելով եզակի կամ յոգնակի ըլլալը:

Օրինակ. — Անտառապանին, եզակի: Արտերը, յոգ. եւն:

Հրահանգ 59. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղադրեցէ՛ք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 60. — Օրինակին պէս խօսքեր շինելով ըսէ՛ք թէ ինչ կը ղեն հետեւեալ առարկաներուն մէջ:

Աղաման, դրամապանակ, գրադարան, կաղամար:

Օրինակ. — Աղամանին մէջ աղ կը ղեն, եւն:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻԻՆ.— ԵՐԲՈՐ ՄԱՆԿԻՆ ԵՆՔ

Երբ մանկիկ մըն ենք նոր ելած ոտքի
Գայթեղով ամէն մի քայլափոխի՝

Կր բռնենք դողալէն

Ձեռքը բարի մայրիկին։

Երբ քիչ մեծնանք, ծունկերն մեր կթոտ

Ա՛լ կուժաւորին, յայնժամ հոս ու հող

Կ'երթանք կայտառելէն

Մէկ քովիկէն մայրիկին։

Իսկ երբոր դառնանք չափահաս մեծ մարդ,

Ու քալենք ամուր քայլերով հանդարտ,

Կ'երկարենք վէսօրէն

Մեր բազուկը մայրիկին։

Թրգմ. Յ. Գ.

Օր. Հ. Ս. ՊՐԷՍ

Հրահանգ 61. — Դրեցէ՛ք թէ ինչի անուններ են հետեւեալները:

Ոսկին, արծաթը, պղինձը, անագը, գինգը, նեկաթը, լուսնոսկին, նիֆէլը, արոյրը, պողպատը, կապարը... անուններ են:

Կաղնին, սօսին, նոնին, բարսին, կաղամախին, եղեւիներ, մալրին, քզնին, կնձնին, մրսնին, սօսախը, ուռնին, բուկնին, քմրին, դափնին... անուններ են:

Հրահանգ 62. — Վերի անունները յատուկ են թէ հասարակ, բերանացի ըսէք:

Հրահանգ 63. — Դրեցէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուին:

Առաջին մարդը, առաջին կինը, դաստի չորս գետերը, Աղամին առաջին որդին, Հայոց առաջին ֆրանսիացի եկեղեցականը, Թուրքիոյ մայրաքաղաքը, հայ գիրեն հնարողը:

Հրահանգ 64. — Այս անունները յատուկ են թէ հասարակ, բերանացի ըսէք:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ.— ՄԱՏԵՐԸ

Օր մը ճկոյթն ըսաւ. — «Մատնե՛մատ, անօթի եմ, հա՛ց կ'ուզեմ», — «Ո՛ւրկէ ճարեմ», — պատասխանեց մատնեմատը. «Աստուած կու տայ», — պատասխանեց երկար ու չէնտիրտ միջնամատը. — «Հապա եթէ չտա՛յ», — վրայ բերաւ ցուցամատը. — «Կը գողնանք», — ըսաւ հաստ ու կարճ բութը.

Աստուած զայս որ լսեց, զարկաւ ու բաժնեց բութ մատը միւս եղբայրներէն: Ատոր համար չորսը զատուեցան, բութը մինակ մնացած՝ կը ծառայէ այն միւս չորս մատներուն:

Խօսակցութիւն. — Օր մը ճկոյթն ի՞նչ ըսաւ մատնեմատին. — Մատնեմատն ի՞նչ պատասխան տուաւ, — Միջնամատն ի՞նչ ըսաւ. — Ցուցամատը... — Բութը... — Աստուած ի՞նչ ըրաւ բութին եւ ինչո՞ւ համար. — Ի՞նչ եղաւ հետեւանքը. — Գողութիւնը ներելի է. — Ի՞նչ կ'ըլլայ հետեւանքը:

Հրահանգ 65. — Հետեւեալ եզակի անունները յոգնակիի վերածեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք օրինակին պէս:

Գարոցին դուռը, տափին կափաբիշը, սուրին պատ. Խանը, Եփեմ խիցը, ընկոյզին կեղեւը, գայլին մարքը:

Օրինակ. — Գարոցներուն դուռները, եւ:

Հրահանգ 66. — Ցետագայ անունները եզակիի վերածեցէ՛ք եւ գրեցէք օրինակին հետեւելով:

Հնոցներուն կրակները, ցրտներուն ջուրերը, փերակներուն մեղրերը, ծովներուն ձուկերը, սկզբներուն ծուծերը, ծաղիկներուն հիւքերը, մարմիններուն հոգիները:

Օրինակ. — Հնոցին կրակը, եւ:

Հրահանգ 67. — Օրինակեցէք հետեւեալ անունները, իւրաքանչիւրին քով զնետով յաջորդ ածականներէն յարմարաւորները:

Դօսի, կօթիկ, գլխաղի, փողկապ, ռապիկ, բանկոն, օտափա, վերադու, պարեգօս, չփակ:

Մեկաւ, նեղ, կարմիր, նեւժակ, նուր, իրն, լայն, մեծ:

Օրինակ. — Մեկաւ գօթի, եւ:

ԴԱՍ. — ԴԵՐԱՆՈՒՆ

35.— Խօսքին մէջ երբեմն հարկ կ'ըլլայ միեւնոյն գոյականը քանի մը անգամ յիշել, օրինակ՝

Բաւականը օգտակար բոյս մըն է. բաւականը տաք երկիրներու մէջ կը մշակուի, բաւականով հագուստ կը շինեն:

Այս խօսքերուն մէջ բաւական գոյականը չկրկնելու համար կրնանք նոյն խօսքը տարբեր կերպով ըսել. օրինակ՝

Բամպակը օգտակար բոյս մըն է որ տաք երկիրներու մէջ կը մշակուի և անով հագուստ կը շինեն:

Այստեղ որ, անով բառերը, ինչպէս կ'երեւի, բաւական գոյականին տեղ դրուած են, չկրկնելու համար:

36.— Այն բառերը որոնք խօսքերու մէջ գոյականին մը տեղ դրուած են, դէտառուն կը կոչուին:

Հարցարան.— Խօսքին մէջ միեւնոյն գոյականը չկրկնելու համար ի՞նչ ընել հարկ է. օրինակներ տուր եւ բացատրէ՛. — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի դերանուն:

Հրահանգ 68. — Հետեւեալ խօսքերը բաղդատելով իրարու հետ, որոշեցէ՛ք թէ որ բառերը դերանուն են եւ որ անուններուն տեղ դրուած են:

Արեւը աղբիւրն է լոյսի եւ ջերմութեան. երկրի վրայ կեանքը կախում ունի արեւէն. արեւին շնորհիւ կ'ապրին բոլոր կենդանի էակներն ու բոյսերը. հին ժողովուրդները կը պատէին արեւը:

Արեւը աղբիւրն է լոյսի ու ջերմութեան. երկրի վրայ կեանքը կախում ունի անկէ. անոր շնորհիւ կ'ապրին բոլոր կենդանի էակներն ու բոյսերը. հին ժողովուրդները կը պատէին զայն:

Հրահանգ 69. — Գրեցէք թէ ինչի՞ անուններ են հետեւեալները:

Ձուագեղը, խօրհիկը, ապուրը, եղինձը, հարիսան, կարկանդակը, դդմանը, փաթուրիկը... անուններ են:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ԲԱՐԻ ԶԱՌԱՆ ՄԸ

Յովհաննէսի մայրը շատ տխուր էր: Անկիւս արջունիէն կարմրած աչքերը կը սրբէր: Յովհաննէս ինք իրեն ըսաւ. «Մայրիկը կ'երեւի թէ կը մտածէ փոքրիկ ֆոքս վրայ որ հիւանդ է. պարտիմ զինք մխիթարել»: Այն ատեն Յովհաննէս իր դաստէտակը առնելով և զայն մայրիկին ցուցնելով՝ «Նայէ՛, ըսաւ, երկու բարենիշ ստացայ դարձող. դո՞ւ ես»: Մայրիկը՝ երջանիկ իր զաւկին բարի սիրտը տեսնելուն, ժպտեցաւ անոր և զանի գրկեց:

Խօսակցութիւն. — Յովհաննէսի մայրն ի՞նչ վիճակ ունէր եւ ի՞նչ կ'ընէր. — Յովհաննէս ինքն իրեն ի՞նչ ըսաւ. — Յովհաննէս յետոյ ի՞նչ րրաւ. — Մայրիկն ի՞նչ ըրաւ Յովհաննէսի. — Ի՞նչ բան կ'ուրախացնէ մեր ծնողքը. — Ի՞նչ բան կը տրտմեցնէ զանոնք:

Հրահանգ 70. — Բերանացի որոշեցէք թէ վերի հատուածին պարունակած շեղագիր բառերը անո՞նք են թէ դերանուն:

Հրահանգ 71. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 72. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, ստորագծելով դերանունները:

Մե՛ղ այն մանուկին որ ծոյլ է, անոր վախճանը գէշ կ'ըլլայ. — Կը հանչնա՞ս այն մարդը որուն հետ կը պատէի. — Ձեմ հանչնա՞ր զանի. — Զգու՞սացէ՛ք անկէ, ան գէշ մարդ է. — Ի՞նչ եղաւ շուրջ գոր ունէիր. — Այս տղան բարի է, ասոր հետեւեցէ՛ք, միւսը չար է:

Հրահանգ 73. — Գրեցէք թէ ինչի՞ անուններ են հետեւեալները:

Վարդը, շուշանը, սմբուլը, մանիշակը, յաւիկը, եղեւանիք, ճարգիտը, անմեռուկը, Եսէօք, կակա՛ջը, ձնձաղիկը... անուններ են:

ԴԱՍ. — ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

37.— Մարդ ինք իր վրայ խօսելու ատեն իր անունին տեղ կ'ըսէ եւ, օրինակ՝ ես ուրախ եմ:

Դիմացի անձին խօսելու ատեն, անոր անունին տեղ կ'ըսէ դուն, օրինակ՝ դուն ուրախ ես:

Ուրիշ անձի մը վրայ խօսելու ատեն անոր անունին տեղ կ'ըսէ ան. օրինակ՝ ան ուրախ է:

38.— Այն դերանունները որ անձերու անուններուն տեղ կը դրուին. կը կոչուին անձնական դերանուն:

39.— Անձնական դերանունները երեք զէմք ունին. Առաջին զէմքի դերանուններ են եւ, մեկն:

Երկրորդ զէմքի դերանուններ են դուն, դուք:

Երրորդ զէմքի դերանուններ են ան, անիկա, ինք, անոնք, իրենք:

Հարցարան. — Մարդ ինք իր վրայ խօսելու ատեն իր անունին տեղ ի՞նչ կ'ըսէ — Դիմացի անձին ի՞նչ կ'ըսէ. — Ուրիշ անձի մը ի՞նչ կ'ըսէ. օրինակներ տուր. — Ուրեմն ես, դուն, ան ի՞նչ են. — Ի՞նչ կը կոչուին անձերու անուններուն տեղ դրուած դերանունները. — Անձնական դերանունները բանի՞ զէմք ունին. — Որո՞նք են առաջին զէմքի դերանունները. — Որո՞նք են երկրորդ զէմքիները. — Որո՞նք են երրորդ զէմքիները:

Հրահանգ 24. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, ստորագծելով անձնական դերանունները:

Ես երկու մասիս ունիմ, դուն բանի՞ հաս ունիս. — Մենք գիւղ պիտի երթանք, դուք ալ պիտի երթա՞ք. — Ան յանգանք գործեց. ես պատժուեցայ, դուն ալ զուարեացար. — Մենք առաջին կարգի առակեալ ենք, դուք երկրորդ կարգի, անոնք երրորդ կարգի. — Հայրս օտար բաժնի է, ինք միայն կ'աշխատի եւ կը հոգայ բոլոր ընտանիքը. ես դեռ դպրոց կ'երթամ:

Հրահանգ 25. — Վերի հրահանգին անձնական դերանուններուն ի՞նչ զէմք ըլլալը որոշեցէ՛ք բերանացի:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ — ՎԱՐԴԱՐՈՅԵՐ ԾԱՌՈՏԸ

— Ո՞ւրկէ կուգայ անուշաբոյր

Հոտը զոր շուրջը կը սըփռես,

Ըսէ՛ ինձի, ի՞նչ ես, քո՛յր»:

Հարցուց ծմօրն իր քով ինկած ծղօտի մը:

— «Ես խոտ մըն եմ անշուք տեսքով,

Ըսաւ ծղօտն, այլ քիչ մ'ատեն

— Բընակեցայ վարդին քով»:

Լաւ ընկերն ալ վարդ մ'է տղա՛ք, որմէ կ'օգտուիք,

Թէ լաւ ընկեր ունիք մեր մօտն ու քովիկ:

Թրգմ. Յ. Գ.

Խօսակցութիւն. — Արտի ծմօրին քով ի՞նչ ինկած էր. — Ծղօտն ի՞նչ կը բուրէր. — Ի՞նչ հարցուց ծմօրը՝ ծղօտին. — Ծղօտն ի՞նչ պատասխանեց. — Լաւ ընկերն ինչի՞ կը նմանի. — Ի՞նչ օգուտ կը բաղէր լաւ ընկերներ ունենալով:

Հրահանգ 26. — Հետեւեալ անունները յարմարութեան համեմատ օրինակին պէս իրարու միացուցէք եւ գրեցէք:

Արօր, սուր, ազնոյ, կացին, ջրհան, հրացան, քնդաֆ, կօշիկ, ժամացոյց:

Երախակալ, հետ, խոփ, բլրակ, հերբան, ծորակ, սլաֆ, առմբ, կար:

Օրինակ. — Արօրին խօփը, եւ:

Հրահանգ 27. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը:

Ես առողջ եմ

Մենք առողջ ենք

Դուն առողջ ես

Դուք առողջ էք

Ան առողջ է

Անոնք առողջ են:

Հրահանգ 28. — Վերի խօսքերուն պէս վեց ձեւերով բերանացի ըսէք հետեւեալ խօսքերը:

Ես քաջ եմ... Ես մտնուի եմ... Ես զուարթ եմ...:

Տարր. Քերականութիւն

ԴԱՍ. — ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՇՈՂՈՎՈՒՄԸ

40. — Դերանուններն ալ անուններուն պէս ունին եղակի և յոգնակի, ինչպէս նաև հոլովում:

41. — Անձնական դերանունները կը հոլովուին հետեւեալ կերպով:

Ա. Դ Է Մ Ք

Նգակի	Յոգնակի
Ուղղական Ես	Մենք
Հայցական Զիս	Մեզ
Սեռական Իմ	Մեր
Տրական Ինծի	Մեզի
Բացառական Ինձմէ	Մեզմէ
Գործիական Ինձմով	Մեզմով

Բ. Դ Է Մ Ք

Նգակի	Յոգնակի
Ուղղական Դուն	Դուք
Հայցական Իեզ	Ձեզ
Սեռական Իու	Ձեր
Տրական Իեզի	Ձեզի
Բացառական Իեզմէ	Ձեզմէ
Գործիական Իեզմով	Ձեզմով

Դ. Դ Է Մ Ք

Նգակի	Յոգնակի	Նգակի	Յոգնակի
Ուղղ. Ինք	Իրենք	Սն, անիկա	Սնանք
Հայց. Ձինք	Ձիրենք	Չանի, զանիկա	Չանոնք
Սեռ. Իր	Իրենց	Անոր	Անոնց
Տրակ. Իրեն	Իրենց	Անոր	Անոնց
Բաց. Իրմէ	Իրենցմէ	Անկէ	Անոնցմէ
Գործ. Իրմով	Իրենցմով	Անով	Անոնցմով

Հարցաւան. — Դերանուններն ալ անուններու պէս թիւ եւ հոլով ունին. — Անձնական դերանուններն ինչպէս կը հոլովուին. — Հոլովէ՛ ես դերանունը. — Հոլովէ՛ դու դերանունը. — Հոլովէ՛ ինք դերանունը. — Հոլովէ՛ ան, անիկա դերանունը:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԱՂԶԻԿՆ ՈՒ ԹՈՉԵԻԿԸ

— «Եկո՛ւր ինձի, թռչնիկ սիրուն,

Տե՛ս վանդակը սա զարդարուն,

Ես պտուղներն ու ցողաթուրմ

Ծաղիկները զոր ես առտուն

Քեզի համար քաղեցի»:

— «Ես կ'ապրիմ գոհ ու կ'ուզեմ

միշտ

Թռչիլ լեռ, սար ազատ անվիշտ,

Իմ խեղճ բունիկս է լաւագոյն

Դան քու վանդակդ այդ շողշողուն,

Պզտի՛կ աղջիկ խելացի»:

Թրգմ. Յ. Գ.

ՏԸ ՎՈՒԱՒ

Խօսակցութիւն. — Ի՞նչ ըսաւ աղջիկը թռչնիկին. — Ի՞նչ կը պահեն վանդակի մէջ. — Ի՞նչ պատասխանեց թռչնիկը. — Թռչնիկին պատասխանը իրաւացի՞ էր թէ ոչ:

Հրահանգ 79. — Վերի ոտանաւորին շեղագիր դերանունները ո՞ր անուններուն տեղ դրուած են, որոշեցէ՛ր բերանացի:

Հրահանգ 80. — Յետագայ խօսքերուն պակասները լրացուցէ՛ր պէտք եղած անուններով:

Գրավանաւոր... կը ծախէ. — Ածխավանաւոր... կը ծախէ. — Նպարավանաւոր... կը ծախէ. — Վանաւանաւոր... կը ծախէ. — Մրգավանաւոր... կը ծախէ. — Հացավանաւոր... կը ծախէ. — Հանդերձավանաւոր... կը ծախէ:

Հրահանգ 81. — Հետեւեալ անունները իրարու քով դրէ՛ր յարմարութեան համեմատ, օրինակին պէս եւ գրեցէ՛ր:

Մզկիթ, առսարակ, լեռ, տուն, սենեակ:

Կատար, գմբէթ, տանիք, առատագ, զազաք:

Օրինակ. — Մզկիթին գմբէթը, եւ:

Հրահանգ 82. — Հետեւեալ խօսքերուն անձնական դերանունները եւ անոնց թիւերն ու դէմքերը որոշեցէ՛ր բերանացի:

Ես տեսայ, դու տեսար, ան տեսաւ. — Իմ տունս, ձեր տունը, իր տունը. — Քեզի կ'ըսեմ, անոց կ'ըսեմ, ինձի ըսէ. — Իրմէ առի, ձեզմէ առի, անոր տուի. — Ձիս քո՛ղ տուր, ձեզ նանչցայ, զինք նանչցայ. — Այս գործը միայն ինձմով, ձեզմով չի լրանար:

ԴԱՍ. — ՈՐԱԿԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

42.—Այն ածականները որոնք իրենց քովի գոյականին որպիսութիւնը կամ աղէկ գէշ մէկ յատկութիւնը կը ցուցնեն կը կոչուին որակական ածական. օրինակ՝

Սեւ կատու, պարկեշտ աղջիկ, ևն:

Այստեղ սեւ, պարկեշտ ածականները կասու և աղջիկ գոյականներուն որպիսութիւնն ու յատկութիւնը կը ցուցնեն. հետեւաբար՝ որակական ածական են:

43.—Որակական ածականը գտնելու համար գոյականին վրայ պէտք է ընել ի՞նչպիսի հարցումը. օրինակ՝

Ի՞նչպիսի կատու, — սև:

Ի՞նչպիսի աղջիկ, — պարկեշտ:

Հարցաւրան.—Ո՞ր ածականներուն կ'ըսուի որակական ածական, օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Որակական ածականը գտնելու համար ի՞նչ հարցում պէտք է ընել. օրինակներով բացատրէ:

Հրահանգ 83.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ որակական ածականները, իւրաքանչիւրին առջեւ գրելով աղէկ թէ գէշ յատկութիւն ցուցնելը:

Ծոյլ, աւխաստէր, բարի, չար, զգեղ, գեղեցիկ, աղտոտ, մաքուր, հնազանդ, բմբուս, յիմար, իմաստուն, անւշտ, անհաշի, արդար, անիրաւ, ուշիմ, ապուշ, անկեղծ, կեղծաւոր, մրին, լուսաւոր, բազր, դառն:

Օրինակ.— Ծոյլ, գէշ յատկութիւն կը ցուցնէ:

Աւխաստէր, աղէկ յատկութիւն կը ցուցնէ:

Հրահանգ 84.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերը, ստորագծելով որակական ածականները:

Յամառ զոյալ, շողալուստ աղաման, պայծառ արեւ, խորունկ ծով, կլոր դէմք, փառաւոր պալատ, օդորոտ Առաւել, դալար մագաղեսին, խիստ անհատ, ընդարձակ դաս, համով կեռակուր, դանդաղ էշ, սրբնաբայ ձի, շաւշուր, Յովսէփ գեղեցիկ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Երէկ երկար պտոյտ մը կատարեցինք մօտակայ անտառին մէջ, ծաղիկ քաղելու համար: Օդը պայծառ և հաճելի էր: Անուշաբոյր և մեղմիկ դեփիւռ մը կ'օրօրէր ծառերուն խիտ ճիւղերը, անոնց մէջէն առոյգ շիկահաւը կ'երգէր զուարթօրէն: Քոյրս կապեց մանիշակի սքանչելի փունջ մը, զոր ինք շատ կը սիրէ: Ես հաւաքեցի երիցուկներ, հոտաւետ սմբուլներ և ուրիշ գունազեղ ծաղիկներ:

Խօսակցութիւն.— Ի՞նչ է անտառը.— Անտառի մէջ պտոյտ կատարած էք.— Պատմեցէ՛ք ձեր կատարած մէկ պտոյտը.— Ի՞նչ թոյուններ կը ճանչնաք.— Ի՞նչ յատկութիւններ ունին անոնք.— Ի՞նչ ծաղիկներ կը ճանչնաք.— Ի՞նչ յատկութիւններ ունին անոնք:

Հրահանգ 85.— Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, ստորագծելով որակական ածականները:

Հրահանգ 86.— Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղադրեցէ՛ք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 87.— Ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կոչուի:

Այն որ երես կ'աւելի, այն որ ոչխար կ'արածէ, այն որ ուրիշներու վրայ կ'իջի, այն որ գէնի կը կրէ, այն որ մարդ կը կողոպտէ:

Հրահանգ 88.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը:

Ես քաջ եղայ	Մենք քաջ եղանք
Դուք քաջ եղաք	Դուք քաջ եղաք
Ան քաջ եղաւ	Անոնք քաջ եղան

Հրահանգ 89.— Վերի օրինակին պէս վեց ձեւերով ըսէ՛ք քերանացի հետեւեալ խօսքերը:

Ես մանուկ եղայ, ես գուար եղայ, ես խաւար եղայ:

ԴԱՍ. — ԹՈՒԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

44. — Ածականներ ալ կան որ իրենց քովի գոյականին քանի՛ հատ ըլլալը կը ցուցնեն և կը կոչուինք քուական ածական, օրինակ՝

Երկու ձի, չասը խնձոր, ևւն:

Այս բառերուն մէջ երկու, չասը թուական ածական են որովհետեւ ձիուն, և խնձորին քանի՛ հատ ըլլալը կը ցուցնեն:

45. — Մէկէն սկսեալ բոլոր թիւերը թուական ածական են:

46. — Թուական ածական են նաեւ այն բառերը որոնք գոյականին քաներորդ ըլլալը կը ցուցնեն. օրինակ՝ երկրորդ կարգ, չորրորդ աշակերտ, ևւն:

Այս բառերուն մէջ երկրորդ, չորրորդ թուական ածական են, զի կարգին և աշակերտին քաներորդ ըլլալը ցոյց կուտան:

47. — Թուական ածականները կ'որոշուին գոյականին վրայ ընելով քանի՞ և քանի՞նորդ հարցումները:

Հարցում. — Ո՞ր ածականները թուական ածական կը կոչուին օրինակներով քաջատրէ. — Որո՞նք են թուական ածականները. — Դեռ ուրիշ ի՞նչ տեսակ բառեր թուական ածական են, օրինակներով քաջատրէ. — Ի՞նչ հարցումներով կ'որոշուին թուական ածականները, օրինակներ տուր:

Հրահանգ 90. — Հետեւեալ խօսքերու շնորհիւ ածականներուն որակական կամ թուական ըլլալը որոշեցէք, պէտք եղած հարցումներով:

Ես հինգ խոշոր ճարիւնք ունիմ. — Մեր կառքը կը բաւեն երկու հուժկու երկվորեւ — Յիսուս տասներկու հաւատարիմ առակեցեւ ունիւ. — Մեր քաղիւն մէջ կան երեք հոյակապ տունք:

Հրահանգ 91. — Հետեւեալ խօսքերը լրացուցէք յարմար որակական ածականներով:

Առիւծը...է. — Երկարը...է. — Շուտանը...է. — Ապակին...է. — Հոբը...է. — Դանակը...է. — Շունը...է:

Օրինակ. — Առիւծը հզօր է:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ՄԵՐ ԴՊՐՈՑՔ

Մեր դպրոցին մէջ կան հարիւր քսան աշակերտներ, Ունինք մէկ տնօրէն և ինը սւսուցիչ: Աշակերտները բաժնուած են եօթը կարգերու. ես երկրորդ կարգին չորրորդ աշակերտն եմ: Մեր կարգին առաջին աշակերտն է Զարեհ զոր շատ կը սիրեմ: Այս տարի քերականութեան սկսանք. ես կը կարգամ աշխարհաբարի քերականութեան առաջին գիրքը, մեծ եղբայրս Վահանը որ երրորդ կարգէն է, կը կարդայ քերականութեան երկրորդ գիրքը. հօրեղբորորդիս Տիգրանը որ հինգերորդ կարգէն է, կը կարդայ քերականութեան երրորդ գիրքը: Երէկ, ութ նոր աշակերտներ ալ եկան մեր դպրոցը:

Հրահանգ 92. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, ոտորագծելով թուական ածականները:

Հրահանգ 93. — Հետեւեալ անուններուն քով դէք յարմար որակականները՝ վարի ածականներէն, եւ գրեցէ՛ք օրինակին պէս. Դինի, ձիւն, մելան, ոսկի, երկինք, մոխիր, խոտ, ածուխ: Դեղին, զօր, ճեմակ, մանիշակագոյն, սեւ, կարմիր, կանաչ, կապոյս:

Օրինակ. — Կարմիր գինի, ևւն:

Հրահանգ 94. — Հետեւեալ անունները յարմարութեան համեմատ իրարու քով դէք եւ գրեցէք օրինակին պէս:

Ծեփիչ, շեփոք, դրօշակ, աղօղիք, ցնցուղ, գաւազան, Պարսիկացան, վարդապետ, զինուոր, գիւնդապահ, զաւազան, արմաղիք, փողախ:

Օրինակ. — Արմաղիքին ծեփիչը, ևւն:

Հրահանգ 95. — Վերի հրահանգը բերանացի կրկնեցէք, յօդերը զեղչելով:

Օրինակ. — Արմաղիքի ծեփիչ, ևւն:

ԴԱՍ. — ՅՈՒՅԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

48. — Կան քանի մը ածականներ այ որոնք իրենց քովի գոյականը ցուցնելով որոշելու կը ծառայեն և կը կոչուին ցուցական ածական օրինակ՝

Այս մարդը, այն տունը, եւն:

Այս բառերուն մէջ այս, այն ցուցական ածական են, զի կը ցուցնեն թէ ո՛ր մարդը կամ ո՛ր տունն է որուն վրայ կը խօսինք:

49. — Դիտաւոր ցուցական ածականներն են այս, այդ, այն:

Հարցարան.—Ո՞ր ածականները ցուցական կը կոչուին օրինակներով բացատրէ:—Որո՞նք են գլխաւոր ցուցական ածականները:

Հրահանգ 96.— Օրինակեցէ՛ր հետեւեալ բառերը, օրինակին պէս իւրաքանչիւր գոյականի քով կրկնելով այս, այդ, այն ցուցականները:

Այս կաւիւր, այս կողովը, այս գուլպան, այս փողոցը, այս օրհորը, այս մասանին, այս պտակը:

Օրինակ — Այս կաւիւր, այդ կաւիւր, այն կաւիւր, եւն:

Հրահանգ 97.— Օրինակեցէ՛ր հետեւեալ խօսքերը, յարմար թուական ածականներով լրացնելով պակասները:

Մենք ունինք, ...աչեք, ...ակահնքներ, ...բերան, ...բիր, ...ձեռքեր, եւ...ոտքեր:—Մեր ձեռքերուն վրայ կան... մատեր:— Ծառք...օր է, ամիսը...օր է, տարին... տարին, տարին...աւազիկ ունի, գարուն, ամառ, աշուն, ձմեռ:— Տարուան աւազիկ ամիսն է Յունվարը, ... ամիսն է Փետրվարը, ...ամիսն է Մարտը, ... ամիսն է Ապրիլը, ... ամիսն է Մեյիսը:

Հրահանգ 98.— Հետեւեալ անուններուն քով դրէք եւ գրեցէք յարմար որակականներ վարի ածականներէն:

Մեղր, քաղաք, պղպեղ, բոյն, բանի, կերակուր:

Կծու, լեզի, քրու, աղի, անուշ, բարկ, անկի:

Օրինակ.— Անուշ մեղր, եւն:

Հրահանգ 99.— Վերի ածականներուն քով դրէք ուրիշ յարմար մէյմէկ գոյականներ:

Օրինակ.— Կծու սխտոր, եւն:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՆԱՐԻՆՋԸ

Մինրանիկ խաճաւ մի նարինջ աղւոր

«Օ՛, գոչեց իսկոյն, զայրալից, սըրտ-
նեղ,

Ինչքան լեզի է, մինչդեռ շատ համեղ
Կը կարծեն մարդիկ, ասի իրաւ որ

Ճաշակուելիք պտուղ չէ»:

«Կը սխալիս, ըսաւ, հայրիկն անդիէն,

Վերցո՛ւր անգամ մը նուրբ կեղեւն ատոր

Եւ պիտի գտնես մէջը մեղրածոր,

Ու չուտով պիտի հասկնաս այն ատեն

Թէ ի՛նչ համեղ նարինջ է»:

Մի՛ գատէք բան մը արտաքին տեսքէն:

Թրգմ. Յ. Գ.

Հրահանգ 100. — Հետեւեալ խօսքերուն մէջի ցուցական ածականները որոշեցէ՛ր բերանացի:

Այն գետը ծանծաղ է. — Ճանչցա՞ր այս տղան. — Ես պիտի գնեմ այդ խաղալիքը. — Այս սիրուն պուպիկը ուրուցն է. — Այն գիրքը կ'ուզէի քէ այն գիրքը. — Դուք այդ ծոյլ տղային մի՛ նայիք. — Այս աղջկան անունն է, Ասիկնէ, այդ աղջկան անունն է Զարուհի, այն աղջկան անունն է Նուարդ:

Հրահանգ 101. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէք մատեր, վերի ոտանաւորէն:

Հրահանգ 102. — Օրինակեցէք հետեւեալ անունները, որոշելով թէ ինչի՞ անուն են անոնք:

Օղբ, մասանին, տպարանջանը, մանեակը... անուններ են:

Հրահանգ 103. — Օրինակեցէք հետեւեալ խօսքերը:

Ես գուար պիտի ըլլամ Մենք գուար պիտի ըլլանք

Դուք գուար պիտի ըլլաք Դուք գուար պիտի ըլլաք

Ան գուար պիտի ըլլայ Անոնք գուար պիտի ըլլան

Հրահանգ 104. — Վերի օրինակին պէս վեց ձեռով բերանացի ըսէք յետագայ խօսքերը:

ԴԱՍ. — ԱՆՈՐՈՇ ԱԾԱԿԱՆ

50. — Կարգ մը ածականներ ալ իրենց քովի գոյականը անորոշ կը թողուն և կը կոչուին անորոշ ածական. օրինակ՝

Կառք մը, միւս մարդը, ուրիշ գիրք:

Այս բաներուն մէջ մը, միւս, ուրիշ անորոշ ածական են, որովհետեւ ո՛ր կառք, ո՛ր մարդը, ո՛ր գիրքը լինելը չեն կրնար որոշել:

51. — Գլխաւոր անորոշ ածականներ են ամէն, բոլոր, մը, ուրիշ, միւս, քանի մը, որ, ինչ, որեւէ, նոյն, իւրաքանչիւր ևն:

Հարցաւ. — Ո՞ր ածականները անորոշ կը կոչուին օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Ո՞րոնք են գլխաւոր անորոշ ածականները:

Հրահանգ 105. — Օրինակեցէ՛ր յետագայ խօսքերը, ստորագծելով անորոշ ածականները:

Հիւր մը եկաւ. — Ամէն բռնուն բոյն ունի. — Ի՛նչ կերակուր որ կ'ուզես, պատրաստ է. — Այս տեսակը իմինքն է, միւս տեսակը Զաւէնինն է. ես ուրիշ տեսակ չունիմ. — Ո՛ր տունը կը բնակիմ. — Բոլոր բաղաւթը ոսկի ելաւ. — Ես քանի մը գրիչ ունիմ. — Սպասեցինք բայց որեւէ մարդ չեկաւ. — Իւրաքանչիւր առակեալ կատարելու է իր պատրաստը. — Եւրէի տարօրինակ կենդանի մը տեսայ. — Ես ալ տեսայ նոյն կենդանին:

Հրահանգ 106. — Հետեւեալ անուններով խօսքեր կազմեցէ՛ր օրինակին պէս:

Հանգստի եւ լեզուակ, բանալի եւ ծակ, նաւ եւ դէպ, մականի եւ քիակ, կառք եւ անիւ, դաշտակ եւ փոքր: Օրինակ. — Հանգստի լեզուակ ունի, եւն:

Հրահանգ 107. — Օրինակեցէ՛ր յետագայ ածական-գոյականները, կէտերուն տեղ դնելով ուրիշ յարմար գոյականներ:

Կիւր լուսին
Քառակուսի սեղան
Բարձր ծառ
Յամ տուն
Խորունկ ծով
Ծանծաղ գետ
Տափ քէլ

Կիւր սեղան
Քառակուսի...
Բարձր...
Յամ...
Խորունկ...
Ծանծաղ...
Տափ...

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ԱՆՁՐԵՒՈՏ ՕՐ ՄԸ

Զարմինէ փողոցին մէջ տեղատարափ անձրեւի բռնուելով՝ հովանոցը բացաւ՝ ինքզինք անձրեւէն պահպանելու համար: Քիչ մը անդին տեսաւ իրենց դրացիին աղջիկը որ առանց հովանոցի՝ անձրեւին տակ կը թրջէր: Անմիջապէս քովը գնաց և թէն անոր թէին անցնելով՝ զանի ևս պատասպարեց իր հովանոցին տաղ և երկուքը միասին շարունակեցին իրենց ճամբան:

Զարմինէ ուրիշներու վիճակին հոգածու՝ խիստ բարեսիրտ աղջիկ մըն է, անոր համար՝ ձեռքէ չի փախցըներ ամէնէն պղտիկ առիթն իսկ՝ ուրիշներուն օգնելու:

Խօսակցութիւն. — Ի՞նչ պատահեցաւ Զարմինէի. — Զո՞վ տեսաւ քիչ մը անդին. — Ի՞նչ օգնութիւն ըրաւ դրացիին աղջրկան. — Զարմինէ ի՞նչպիսի աղջիկ մըն է. — Պատիկ բարիքները կամ օգնութիւններն ալ արժէք ունի՞ն. — Ի՞նչպէս կարելի է սովորիլ առաքինութեան:

Հրահանգ 108. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ր մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 109. — Օրինակեցէ՛ր յետագայ ածական գոյականները, կէտերուն տեղ դնելով ուրիշ յարմար ածականներ:

Գիւրաբեկ ապակի	Թափանցիկ ապակի
Պայծառ լոյս	լոյս
Ընտանի կենդանի	կենդանի
Ոսկեգոծ շորայ	շորայ
Սպիտակ շուտ	շուտ
Յից ապառաժ	ապառաժ

Հրահանգ 110. — Ըսէ՛ր թէ ի՞նչ կը կոչուի:

Այն որ բամպակ կը զգէ, այն որ դուռ կը պահպանէ, այն աղջիկը որ ծառայութիւն կ'ընէ, այն որ պատ կը շինէ, այն որ բար կը կոփէ, այն որ դեղ կը պատրաստէ, այն որ կ'ենթ:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԾԱՂԻԿՆԵՐՈՒՆ ՔՈՒՆԸ

Ծաղիկներն ո՞ւր գընացին :
 — Լուսն կը ննջեն հողին տակ ,
 Ձմեռն ի բուն ծածկըւած
 Ձիւն վերմակով ըսպիտակ :
 Կուգայ արեւն գարնային
 Իր շողերով կենդանի ,
 Եւ ձմեռուան ցուրտին հետ
 Ձիւն վերմակը կը տանի :
 Ելէ՛ք , տղա՛ք , նայեցէ՛ք
 Բուն—ծաղիկներն կ'արթննան ,
 Դուրս կը հանեն գլուխնին
 Եւ աչուկնին կը բանան :

ԼՈՒՍԱՐԵՐ

Հրահանգ 111.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, ստորագծելով դերանունները:

Շա դասես գիտցայ Վահրամ չգիտցաւ, անիկա պիտի պատժուի.— Վարդն ու Եուսեանը ծաղիկներ են որ անուշ կը բուրեն.— Շա երկու խաղալիք առի, որո՞ւն կը հաւնիս դուն.— Շա ասոր կը հաւնիմ, միտք գէտ է.— Այն տղան որ կ'աշխատի կը յառաջդիմէ.— Շա Եսաւը ունիմ, դուք պատկերներ ունիք. ես ձեզի Եսաւը տամ, դուք ինձի պատկեր տուէք.— Ինձ ծաղ կեցաւ, մեզի աշխատեցանք.— Ստախոս մարդը ասելի է, անոր մի՛ հաւատաք:

Հրահանգ 113.— Օրինակեցէ՛ք յետագայ բառերը, ստորագծելով ածականները:

Տասը գունդ, բաժանայ մը, Գրիգոր Լուսաւորիչ, անգոստ Կայէն, առաջին մարդը, այն երացանք, ամէն ազգ, պղծոր գետ, երանաւէտ դրախտ, այդ երկիրը, լեռնոտ քաղաք, միւս վարդապետը, այս դուռակը, ուրիշ բաղանջներ:

Հրահանգ 112.— Վերի հրահանգին ածականներուն եւ գոյականներուն տեսակները որոշեցէ՛ք բերանացի:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ՄՈՒԿՆ ՈՒ ԶԻՆ

Օր մը յաղթակազմ ձին պատահեցաւ մուկին և սկսաւ զանի ծաղրել.— «Ի՞նչ փոքրիկ և ողորմելի կենդանի ես դուն, ո՛չ մէկ բանի չես ծառայեր».— «Եկո՛ւր վազենք միասին ըսաւ մուկը, և պիտի տեսնես թէ ես քեզմէ առաջ պիտի անցնիմ»։ Ձին համաձայնեցաւ։

Հաղիւ թէ ձին տեղէն շարժեցաւ, մուկը ցատկեց անոր վրայ և փակաւ պոչին։ Երբոր որոշուած տեղը հասան, մուկը վար ցատքեց և ձիուն առջև վազելով դռոց.— «Ո՞ւր էիր, այս քանի՛ ժամ է՝ քեզ կ'սպասեմ կոր»։ Ձին մնաց շուարած...։

Խօսակցութիւն. — Օր մը ձին որո՞ւ պատահեցաւ. — Ձին ի՞նչ ըսելով ծաղրեց մուկը.— Մուկը ի՞նչ առաջարկութիւն ըրաւ ձիուն.— Ձին համաձայնեցաւ.— Ի՞նչ խորամանկութիւն գործադրեց մուկը ձիուն հետ վազելու համար։ Երբ որոշուած տեղը հասան, ի՞նչ պատահեցաւ.— Մուկը ի՞նչ ըսելով յօխորտաց. — Ձին ի՞նչ ըրաւ.— Պէ՞տք է արհամարհել կամ ծաղրել տկարները։

Հրահանգ 114.— 111րդ հրահանգին գոյականները օրինակեցէ՛ք:

Հրահանգ 115.— Նոյն գոյականներուն եզակի կամ յոգնակի ըլլալը որոշեցէ՛ք եւ յօդերը ցոյց տուէ՛ք բերանացի:

Հրահանգ 116.— Նոյն հրահանգին անձնական դերանունները որոշեցէ՛ք բերանացի:

Հրահանգ 117.— Օրինակեցէ՛ք յետագայ ածական գոյականները, կէտերուն տեղ դնելով ուրիշ յարմար գոյականներ:

Սուր ասեղ	Սուր նիզակ
Մեկտր քել	Մեկտր . . .
Կտրեց գաւազան	Կտրեց . . .
Լայն նամբայ	Լայն . . .
Նեղ դուռ	Նեղ . . .
Կարծր քար	Կարծր . . .
Կակուղ մոմ	Կակուղ . . .
Բարակ գրիչ	Բարակ . . .
Հաստ գերան	Հաստ . . .

ԴԱԱ.— ԲԱՅ

52.— Երբոր անձի մը, կենդանիի մը կամ իրի մը ի՛նչ ընելուն կամ ի՛նչ ըլլալուն վրայ բան մը ըսել ուզենք, հարկ է որ կարեւոր բառ մը գնենք անոր անունին քով, օրինակ՝ առնենք Տիրան, շուն և շուշան գոյականները և անոնց վրայ մէյմէկ բան ըսենք.

Տիրան կը քնանայ.— Շունը կը հաչէ.— Շուշանը թռումնցաւ:

Այս խօսքերուն մէջ կը փնակայ, կը հաչէ, թռումնցաւ բառերը Տիրանին, շունին, և շուշանին ի՛նչ ընել կամ ըլլալը կը ցուցնեն:

53.— Այն բառերը որ բան մը ընել կամ ըլլալ կը ցուցնեն, բայ կը կոչուին:

Վերի խօսքերուն մէջ կը փնակայ, կը հաչէ, թռումնցաւ՝ բայ են:

Հարցարան. — Երբոր անձի մը, կենդանիի մը կամ իրի մը վրայ բան մը ըսել ուզենք, ի՛նչ ընել հարկ է, օրինակներ տուր եւ բացատրէ:— Ի՛նչ է բայը:

Հրահանգ 118. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերը, ստորագծելով պարունակած բայերը:

Աչքը կը տեսնէ, ականջը կը լսէ, քիթը կը հոտոտէ, ականք կը ծափէ, ձեռքը կը բռնէ, քիթը կը փռնէ:

Թռչունը կը քաշի. ձուկը կը լողայ, օձը կը սողայ, գործը կ'սոսոսէ, մարդը կը ֆայէ:

Ջուրը կը հոսի, հովը կը փչէ, անձրեւը կը տեղում:

Հրահանգ 119. — Հետեւեալ անձերուն, կենդանիներուն եւ իրերուն վրայ մէյմէկ բան ըսէք, պէտք եղած բայերը դնելով անոնց քով:

Երախան, փախան, քաղաւոր.— Էօր, մեղուն, ցուր.— Խաւսոցը, գրիչը, տետրը:

Օրինակ — Երախան կուլայ, եւ:

Հրահանգ 120. — Հետեւեալ անուններով խօսքեր կազմեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք օրինակին պէս:

Լեզու եւ բերան, մեղր եւ փերակ, գինի եւ տապալ, մելան եւ կաղամար, ձի եւ ախոռ, ոչխարներ եւ փառախ:

Օրինակ.— Լեզուն բերանին մէջ է, եւ:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ.— ՊԱՐԹԻՉՊԱՆԸ

Մարտ ամսուան մէջ պարտիզպանը շատ զբաղած է՝ ըլլայ: Բանով կը փորէ իր պարտէզին հողը, տրմուղով կը հաւասարեցնէ զայն

յետոյ ամուկներու կը բաժնէ և սերմերը կը ցանէ: Ան կը տնկէ սոխ, կա-

ղամբ, վարունգ, լոլիկ, զետնախնձոր և ուրիշ բաներ: Աւելի վերջը՝ կը

մաքրէ ամուկները գէշ խոտերէն որոնք կ'արգի-

լեն բանջարեղէններուն աճումը: Ամառը և աշունին կը

քաղէ իր բերքերը և զանոնք չուկուն կը տանի, կը ծախէ: Պարտիզպանը կ'ապրի իր արդար վաստակովը:

Խօսակցութիւն. — Պարտիզպանը ե՞րբ կը սկսի իր աշխատութիւններուն.— Ըսէ՛ք թէ ի՛նչ են պարտիզպանին զխաւոր աշխատութիւնները.— Ի՛նչ գործիքներ կ'ունենայ պարտիզպանը եւ ի՛նչ բաներու կը գործածէ զանոնք.— Ի՛նչ բանջարեղէններ կը ճանչնար.— Ե՞րբ կը քաղէ պարտիզպանն իր բերքերը:

Հրահանգ 121. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, ստորագծելով բայերը:

Հրահանգ 122. — Ցետագայ բայերէն յարմարներով լրացէ՛ք վարի խօսքերը:

Կը ծախէ, կ'արածէ, կը կազմէ, կը շինէ, կը ֆանդակէ, կը նկարէ, կը վարէ:

Կազմարարը գիրք... — Գոհարավաճառը գոհարեղէն... Հովիւրը ոչխար... — Կառապանը կառ... — Նկարիչը պատկերներ... — Մեքենագործը մեքենայ...:

Հրահանգ 123. — Հետեւեալներով խօսքեր շինեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք օրինակին հետեւելով:

Հնազանդ արդի, ցուրտ օդ, հանդարտ ծով, խելօք աղջիկներ, շինող հանդէս:

Օրինակ.— Որդին հնազանդ է, արդին հնազանդ պիտի ըլլայ, եւ:

ԴԱՍ.— ՏԷՐ ԲԱՅԻ ԿԱՍ ԵՆԹԱԿԱՅ

54. — Այն անունը կամ դերանունը որուն ի՛նչ ընել կամ ի՛նչ ըլլալը կը ցուցնէ բայը, կը կոչուի *սեռ բայի կամ ենթակայ. օրինակ՝*

Գրիգոր կը խաղայ, ան յոգնեցաւ:

Այս խօսքերուն մէջ կը խաղայ, յոգնեցաւ բայերը Գրիգորին ի՛նչ ընել և ի՛նչ ըլլալը կը ցուցնեն ուրեմն Գրիգոր անունը տէր բային է կը խաղային, ան դերանունը տէր բային է յոգնեցաւին:

55. — Խօսքին մէջ տէր բային կը գտնուի բային վրայ դնելով ո՞վ կամ ո՞րո՞նք, ի՞նչ բան կամ ի՞նչ բաներ հարցումները. օրինակ՝

Աստուած արգար է. — ո՞վ արգար է. — Աստուած

Մարդիկ չար են. — որո՞նք չար են. — Մարդիկ

Տունը փաւ. — ի՞նչ բան փաւ. — Տունը

Զիւնները կը հալին. — ի՛նչ բաներ կը հալին. — ձիւները

Հարցաւան. — Ի՞նչ է տէր բայի կամ ենթակայ օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Տէր բային ի՛նչ հարցումներով կը գտնուի. օրինակներ տուր:

Հրահանգ 124. — Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած բայերն ու տէր բայիները որոշեցէր թերանացի պէտք եղած հարցումներով:

Կառք կ'արժաւէ. — Երուանդ կը ննջէր. — Գուգ կ'ուլաւ. ան կը խնդայ. — Անձրեւ տեղաց. — Գետը յորդեցաւ. — Մեծ եկանք, տնոնք գնացին. — Լեռները ձիւնապատ եին. Ծառը չորցաւ. — Շոգեմալը պիտի մեկնի. — Ծովը ալեկոծ է. — Նաւաստիները անվեհեռ են. — Փայքը ամուլի եղաւ. — Ես կը սիրեմ որսորդութիւնը:

Հրահանգ 125. — Յետագայ բայերուն քով վարի անուններէն յարմար տէր բայիները դնելով խօսքեր կազմեցէր եւ գրեցէր օրինակին պէս:

Կը բուրէ, կը բաւարի, կը գլորի, կը յուսաւորէ, կ'աճի, կը կտրէ, կ'ուսանի, կը տալի, կը ստանի, կը սուշէ:

Գնդակ, անիւ, ծաղիկ, օրօրոց, բոյս, դպրոցական, մկրտ, երգ, սուրբ:

Օրինակ. — Գնդակը կը գլորի, եւ:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՄԱՐՏ

Մարտն ի՛նչքան սիրուն ամիսն է տարուան, Ամիսն է այն բիւր անակնկալի,

Օրէ օր լեռ սար, դաշտ, անտառ, աւան
Կը զգենուն նոր նոր ձեւեր պաշտելի:

Ցանկին վերեւէն զարթող պարտէզին,
Ծաղիկներով իր նոր փթթող՝ հըպարտ,
Կը տեսնես դեղձին որ ջերմ արեւին
Կը բանայ իր լի պտուկները վարդ:

Արեւ կամ անձրեւ, եղեամ, սիւք կամ հով՝
Ամէն ինչ հրապոյր ունի այն ատեն,
Ու սիրուն Մարտիկը դալար դէմքով՝
Կը ժըպտի յաճախ արցունքի մէջէն:

Թարգմ. Յ. Գ.

Ե. ԱԷՅԵՈ

Հրահանգ 126. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէր տողեր վերի ոտանաւորէն:

Հրահանգ 127. — Յետագայ գոյականները վարի ամականներէն յարմարներուն հետ կապեցէ՛ր է բայով եւ խօսքեր կազմելով գրեցէր օրինակին պէս:

Նապաստակ, խոզ, գառ, եղ, հաւ, կաւիճ, արծիւ, սիրամարգ, մրջիւն, ձի, կրիայ:

Թուխտ, սրնրաց, գիւտիչ, պարտաւ, երկչոս, դանդաղ, աման, միւր, զեղ, բարձրաբալիչ, աղօտ:

Օրինակ — Նապաստակը երկչոս է:

Հրահանգ 128. — Օրինակեցէ՛ր հետեւեալ խօսքերը:

Ես հիւանդ էի	Մեծ հիւանդ էիմք
Գուց հիւանդ էիր	Գուց հիւանդ էիք
Ան հիւանդ էր	Անոնք հիւանդ էին

Հրահանգ 129. — Վերի օրինակին պէս վեց ձեւով թերանացի ըսէր հետեւեալ խօսքերը:

Ես առողջ էի, ես փոքրիկ էի, ես խելօք էի:

Տարր. Քերականութիւն

ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ՅԻԻԸ

56. — Տէր բային եղակի կամ յոգնակի բլլալուն համեմատ՝ բային ալ ձեւը կը փոխուի. ուրեմն բայն ալ անունի և դերանունի պէս ունի թիւ, այսինքն՝ եղակի և յոգնակի. օրինակ՝

Ձին փախաւ, ձիերը փախան:

Այս խօսքերուն մէջ փախաւ եղակի բայ է, որովհետեւ տէր բային ալ եղակի է և մէկ ձի կը ցուցնէ, իսկ փախան յոգնակի է. որովհետեւ տէր բային ալ յոգնակի է և շատ ձիեր կը ցուցնէ:

Հարցարան. — Բայց միշտ նոյն ձեւը կ'ունենայ թէ զանազան ձեւեր. — Ե՞րբ կը փոխուի բային ձեւը. ուրեմն բայն ալ թիւ ունի՞. — Օրինակներ տուր եւ բացատրէ:

Հրահանգ 130. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը եւ բերանացի որոշեցէ՛ք բայերը, տէր բայինքը եւ անոնց թիւը:

Ծաղիկը բացուեցաւ. — Ծաղիկները բացուեցան. — Գործաւորը կ'աշխատէ. — Գործաւորները կ'աշխատեն. — Խոտը դալար է. — Խոտերը դալար են. — Հիւր պիտի գայ. — Հիւրեր պիտի գան. — Ես կ'օգտիկ զնեցի. — Մենք կ'օգտիկ զնեցինք. — Ան խելօք կը կենար. — Անոնք խելօք կը կենային:

Հրահանգ 131. — Լրացուցէ՛ք հետեւեալ խօսքիւրը հարցումին համեմատ եղակի կամ յոգնակի յարմար տէր բայինքով:

(Ի՞նչ բան) կը փայլի. — (Ո՞վ) դառ կ'առնէ. — (Ո՞վ) կարտայ կը շինէ. — (Որո՞նք) խաչեցին Յիսուսը. — (Ի՞նչ բան) կ'այրէ. — (Ի՞նչ բաներ) հոսաւէս են. — (Ո՞վ) քաղաք կուտայ. — (Ո՞վ լաք լուաց. — (Որո՞նք) կը քաշեն սայլը — (Ի՞նչ բաներ) պիտի ծաղկին երբոր զարուհը գայ:

Օրինակ. — Աղամանը կը փայլի:

Հրահանգ 132. — Վերի հրահանգին բայերը ցոյց տուէ՛ք, բերանացի որոշելով նաեւ անոնց եղակի կամ յոգնակի բլլալը:

Հրահանգ 133. — Յարմար բայեր գտնելով ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կ'ընեն՝

Քամոցով, տապակով, սանճով, մաքակով, ուռնակով, մամուլով, գրիչով, չուանով:

Օրինակ. — Քամոցով կը քամեն, տապակով կը տապկեն, ևն:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ԶԱՊԷԼ ԵՒ ՖԻՏԷԼԸ

Զապէլ շատ կը սիրէ իր սիրուն ձերմակ չնիկը զոր ֆիտէլ կը կոչէ: Անիկա իր ֆիտէլին համար ամէն տեսակ խնամք կը տանի, զանի կը գգուէ, կը փայփայէ, և շատ անգամ անոր հետ խաղալով կը զուարճանայ: Ֆիտէլ ալ հոգի կուտայ իր սիրուհիին վրայ, երբե՛ք չի զատուի իր անոր քովէն, անոր ձեռքերը կը լիզէ, և ամէն քմահաճոյքներուն կը հնազանդի: Զապէլ և ֆիտէլ երկու անկեղծ ու ճշմարիտ բարեկամներ են:

Խօսակցութիւն. — Զապէլ զո՞վ կը սիրէ. — Ի՞նչ կ'ընէ ան ֆիտէլին. — Ֆիտէլ ի՞նչ կ'ընէ Զապէլին — Զապէլ եւ ֆիտէլ ի՞նչ պիտի բարեկամներ են. — Կրնայ բլլալ որ օր մը գծորն իրարու հետ. — Ի՞նչ յատկութիւն ունին շուները. — Անոնք երբեք անհաւատարիմ կամ ապերախտ կ'ըլլան, մինչդեռ մարդիկ...

Հրահանգ 134. — Ուսուցչին թելադրութեամբը ուղղադրեցէ՛ք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 135. — Յետագայ խօսքերը յոգնակիի վերածելով գրեցէ՛ք օրինակին պէս:

Շուր կը հաչէ, կը կաղի. կը խածնէ. — Անուր կը հրահի. կը վառի, կը հոսնի, մոխիր կ'ըլլայ. — Մարդը կը խորհի. կը խօսի, կը գրէ, կը գործէ. — Գեղանիկ կը ձեւէ, կը կտէ, կը կտէ, կ'աղաղէ. — Մշակը հերկեց, ցանեց, տապակեց հնձեց, ամբարեց. — Հաւը հաւկիւր անեց, բխեց, ձագ հանեց:

Օրինակ. — Շուրները կը հաչեն, կը կաղին, կը խածնեն:

Հրահանգ 136. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերը:
Ես մ'օգտի պիտի բլլայի Մենք մ'օգտի պիտի բլլայինք
Դուն մ'օգտի պիտի բլլայիր Դուք մ'օգտի պիտի բլլայիք
Ան մ'օգտի պիտի բլլար Անոնք մ'օգտի պիտի բլլային

Հրահանգ 137. — Վերի օրինակին պէս վեց ձեւով բերանացի ըսէ՛ք հետեւեալ խօսքերը:

Ես գոհ պիտի բլլայի, ես երջանիկ պիտի բլլայի, ես եկարիչ պիտի բլլայի:

ԴԱՍ.— ԲԱՅԻՆ ԴԷՄԲԸ

57.— Ամէն խօսքի մէջ բայը կը ցուցնէ.

Կամ խօսողը. օրինակ՝ գրեցի,

Կամ ա՛ն որու կ'ուղղուի խօսքը. օրինակ՝ գրեցիր,

Կամ ա՛ն որուն վրայով կը խօսուի. օրինակ՝ գրեց:

58.— Ուրեմն բայն ալ անձնական դերանունին պէս երեք դէմք կը ցուցնէ և անոր համեմատ կը փոխուի թէ՛ եղակիի թէ՛ յոգնակիի մէջ. օրինակ՝

Ա. դէմք, — Ես կը խօսիմ, Մենք կը խօսինք,

Բ. » Դուն կը խօսիս, Դուք կը խօսիք,

Գ. » Ան կը խօսի, Անոնք կը խօսին:

Հարցաւան. — Խօսքին մէջ բայը ո՞ր անձերը կը ցուցնէ. օրինակներով բացատրէ. — Ուրեմն բայը քանի՞ դէմք կը ցուցնէ. օրինակներ տուր:

Հրահանգ 138. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերէն առաջին դէմք ցոյց տուողները:

Ես կը բալեմ, ան բնացաւ, դուք պիտի նստիք, դուն կը խաղայիւր, մենք կ'աղօթէինք, անոնք կ'երգեին, ես ուրախացայ, դուն տրտնեցար, ան պիտի ուտէ, մենք կը յուսայինք, դուք կը հանգչիք, անոնք կուլան, ես նուագեցի, դուք պիտի լռէ՛ք, շատե՛ք, ինք կը մտածէր, հասէ՛ք, փութանք, Տիգրան արքեմալ, ոչխարները մայրեցին:

Հրահանգ 139. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերուն Բ. դէմք ցոյց տուողները:

Հրահանգ 140. — Օրինակեցէ՛ք վերի խօսքերուն Գ. դէմք ցոյց տուողները:

Հրահանգ 141. — Լրացուցէ՛ք յետագայ խօսքերը, պէտք եղած տէր բայիներով:

... բալ կուսայ. — ... ալոն կուսայ. — ... ձիւրապսուդ կուսայ. — ... շաղմաղ կուսայ. — ... նուռ կուսայ. — ... կեռա կուսայ. — ... սերկելի կուսայ. — ... բուր կուսայ. — ... պիտակ կուսայ:

Օրինակ. — Բալենին բալ կուսայ:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԲԱՐՁՐԿԸ

Բարձրկա իմ փոքրիկ, ճերմակ ու տաքուկ,
Լի փետուրներով փափուկ ու առատ,
Երբ վախճամ գայլէն կամ փոթորիկէն
Ի՛նչքան ապահով կը նիրհեմ վերադ:

Բայց չատ մանուկներ մերկ, անտուն, անմայր
Չունին բընաւին, ո՛հ, ի՛նչ բախտ դժնէ,
Ո՛չ բարձ, ո՛չ մահիճ ննջելու համար,
Այս բանն, աւա՛ղ, զիս չատ տըխուր կ'ընէ:

Թրգմ. Յ. Գ.

ՏԵԼԻՆ ՏԵՊՈՐՏ ՎԱԼՄՈՐ

Հրահանգ 142. — Բերանացի որոշեցէ՛ք 138-րդ հրահանգի բայերուն եզակի կամ յոգնակի ըլլալը:

Հրահանգ 143. — Առաջին դէմքի վերածելով՝ գրեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը:

Դուն առտուն կ'ելլես, կը լուացուիս, նախաճաշ կ'ընես, դպրոց կ'երթաս, դաս կուսաս, իրիկուան տուն կը դառնաս, կ'ընքես, դաս կը սերես, յետոյ կը պառկիս, կը բնանաս:

Օրինակ. — Ես առտուն կ'ելլեմ... Եւն:

Հրահանգ 144. — Երրորդ դէմքի վերածեցէ՛ք նոյն խօսքերը:

Օրինակ. — Ան առտուն կ'ելլէ... Եւն:

Հրահանգ 145. — Ցոգնակիի վերածեցէ՛ք նոյն խօսքերը:

Օրինակ. — Դուք առտուն կ'ելլէք... Եւն:

Հրահանգ 146. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները:

Դուն աշխատասէր եղիր, դուք աշխատասէր եղէք:

Հրահանգ 147. — Վերի օրինակին պէս երկու ձեւերով բերանացի ըսէ՛ք հետեւեալները:

Դուն խոնարհ եղիր, դուն կտրիճ եղիր, դուն վեհաճճ եղիր:

ԴԱՍ.— ԲԱՅԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

59.— Բայը տարբեր ձևեր կ'առնէ նաեւ զանազան ժամանակներ ցուցնելու համար. օրինակ՝

Միհրան ճաշեց, Զաւէն դեռ պիտի ճաշէ.

Այս խօսքերէն առաջինին մէջ ճաշեց բայը երկրորդին մէջ պիտի ճաշէ եղած է, Միհրանին և Զաւէնին ճաշելու տարբեր ժամանակները որոշելու համար:

60.— Բայը երեք ժամանակ կը ցուցնէ, որոնք են. ներկայ. օրինակ՝ կը գրեմ. որ ըսել է «հիմա կը գրեմ»,

Անցեալ. օրինակ՝ գրեցի. որ ըսել է «անցած ժամանակի մէջ գրեցի»:

Ապառնի. օրինակ՝ պիտի գրեմ. որ ըսել է «գալիք ժամանակի մէջ գրել կ'ուզեմ»:

Հարցադառն. — Բայը ուրիշ տարբեր ձևեր ալ կ'առնէ՞ եւ ինչո՞ւ համար. օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Բայը քանի՞ ժամանակ կը ցուցնէ. օրինակելով բացատրէ:

Հրահանգ 148. — Բերանացի որոշեցէք հետեւեալ խօսքերու բայերուն ժամանակները:

Ես դասս կը սերեմ, Միհրան դասը պիտի սերէ, դուք դասդ սերեցիր. — Մշակը հերկեց արօք, հիմա ցորեն կը ցանէ, վերջը պիտի հնձէ ցորենը. — Դուք նուազեցիք մեքէ պարեցիմք, հիմա ես կը նուազեմ, դուք կը պարէք, Բիշ վերջը Պետրոս պիտի նուազէ, ես պիտի պարեմ. — Ես խընձորս կերայ, դուք ալ կերա՞ք ձեր խնձորը. — Այ, ես խընձորս հիմա կ'ուտեմ, բայց Ասորինէ դեռ պիտի ուտէ:

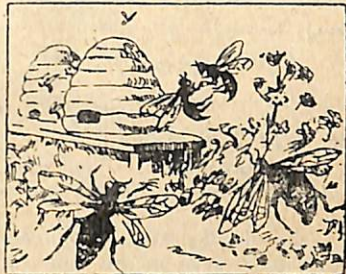
Հրահանգ 149. — Լրացուցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, անցեալ ժամանակ ցուցնող յարմար բայերով:

Փայտահատը տապառով... ծառք. — Հիւսնը բշխով ... փայտը. — Այգեպանը յօսոցով... օրթառուկը. — Նկարիչը վրձնով... կտաւին վրայ. — Պարտիզպանը ցնցուղով... ծառիկները. — Զարմինէ հերիւնով... գուլպան:

Օրինակ. — Փայտահատը տապառով կտրեց ծառք:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ.— ԵՐԿՈՒ ՄԵՂՈՒՆԵՐԸ

Երկու մեղուները կը կռոււէին: — «Մեղրս կ'առնես կոր», կ'ըսէր մին. — «Մեղրամոմս գողցար», կ'ըսէր միւսը. «Ես քեզմէ բան մը չառի», կը պատասխանէր առաջինը. — «Ես քեզմէ բան մը չգողցայ», կը պատասխանէր երկրորդը: Եւ կատաղօրէն իրարու վրայ յարձակելով՝ զիրար խայթեցին և երկուքն ալ գետին ինկան

մեռան: Պիծակները՝ որ զանոնք կը գիտէին, ըսին. — «Լաւ բրիք զիրար սպաննելով, չնորհակալ ենք, ձեր պատրաստած մեղրերը մենք կ'ուտենք»:

Խօսակցութիւն. — Ի՞նչ կ'ընէին երկու մեղուները. — Ի՞նչ կ'ընէին իրարու. — Ի՞նչ բրին յետոյ կատաղած մեղուները. — Ինչո՞վ զիրար խայթեցին. — Գիտէ՞ք ուրիշ խայթող եւ թունաւոր միջատներ. տուէ՛ք անունները. — Կոիւնէն ո՞վ կ'օգտուի, կռուողները թէ ուրիշներ:

Հրահանգ 150. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք տողեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 151. — Լրացուցէ՛ք յետագայ խօսքերը ներկայ ժամանակ ցուցնող յարմար բայերով:

Մշակը բրիւով... հողը. — Ումհաղիքը ծեփելով... պատար. — Ահադաճործը սղոցով... տախտակը:

Օրինակ. — Մշակը բրիւով կը բէ հողը:

Հրահանգ 152. — Լրացուցէ՛ք յետագայ խօսքերը ապառնի ժամանակ ցուցնող յարմար բայերով:

Զաղացպանը ... ցորենը ... Երկրագործները սայլով ... հատկերը — Դիկոր օճառով ... ձեռքերը. — Մեքէ լուցկիով... լամբարը:

Օրինակ. — Զաղացպանը պիտի աղայ ցորենը:

Հրահանգ 153. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը:

Ես բարի բլլամ	Մեքէ բարի բլլանք
Դուք բարի բլլատ	Դուք բարի բլլաք
Ան բարի բլլայ	Անոնք բարի բլլան

Հրահանգ 154. — Վերի օրինակին պէս վեց ձևերով բերաւացի ըսէ՛ք յետագայ խօսքերը:

Ես բաջ բլլամ, ես հեզ բլլամ, ես խոհեմ բլլամ:

ԴԱՍ. — ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

61. — Բայը դեռ ուրիշ զանազան ձևերու կը փոխուի հրաման, անկատարութիւն, թէութիւն, փափաք եւայլն ցուցնելու համար. օրինակ՝

Գրէ՛, կը գրէի, եթէ գրեմ, թո՛ղ գրէ, գրած են:

62. — Բային այսպիսի զանազան ձևերու փոխուիլը կը կոչուի խոնարհում:

Հարցարան. — Բայը դեռ ուրիշ ի՞նչ ձևերու կը փոխուի. օրինակներ տուր. — Բային այս փոփոխութիւնները ի՞նչ կը կոչուին:

Հրահանգ 155. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերուն պառունակած գրել բային զանազան ձևերը:

Ես նամակ կը գրեմ, դու նամակդ գրեցիր, Յովսէփ ալ նամակ կը գրէր, մենք նամակ պիտի գրենք, անոնք ալ նամակ պիտի գրէին. Յակոբ, գրէ՛ նամակդ, զո՛ւք ալ գրեցէ՛ք, քէ որ նամակ գրեմ՝ ձեզի յուր կուտամ, երէ նամակ գրէիք աղէկ կ'ըլլար գրած նամակդ ո՞ւր է. նամակ գրող մարդը տեսայ. գրելիք նամակս երկար է:

Հրահանգ 156. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերուն պառունակած խօսիլ բային զանազան ձևերը:

Դու ն խօսք կը խօսիս, ան խօսք կը խօսէր, մենք խօսեցանք մեր խօսքը, դուք դեռ խօսք պիտի խօսիք, ես ալ խօսք պիտի խօսէի, խօսեցէ՛ք, պարունենք միասին խօսինք, երէ ես խօսիմ, դուք պարտիք լռել, քէ որ անոնք խօսք խօսէին, պատասխան կուտայի, քող խօսէիր խօսքդ. դու ն խօսիլ չես գիտեր. խօսելու խօսքդ մտածէ եւ վերջը խօսէ, ես խօսած խօսքս գիտեմ. դու ն խօսելիք խօսքդ պատրաստէ:

Հրահանգ 157. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերուն պառունակած կարգալ բային զանազան ձևերը:

Մենք գիրք կը կարդանք, ե՞րբ գիրք կարդացիք, երբ ես գիրք կը կարդայի, դուք քերք կը կարդայիր, բանի՞ գիրք պիտի կարդամ. Վահրամ գիրք պիտի կարդար, գիրքդ կարդա՛ դուք մի՛ կարդաք, գրեցէ՛ք երբոր կը կարդայիր մենք մտիկ կ'ընէինք կարդամ եւ ուսուցողութիւն քէ. փոքրիկ Զատիկ ստուգեալ կարդալ գրել, կարդացած գիրքը կը հասկնայ, անիկա շատ կարդալիք գիրքեր ունի. գրող կարդացող զգան ուսումնական կ'ըլլայ, մենք շատ գիրքեր կարդացեր ենք:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՆԱԻԸ

— «Երբ քեզ կը դիտեմ ազուոր նաւ չքեզ, Ո՛հ, կը դողգողամ ստուգիւ շատ հեզ, Անհուն ծովերուն ինչո՞ւ դուն քեզ տաս, Ո՞վ կը կանչէ քեզ, բռէ՛, ո՞ւր կ'երթաս, Յից կայմիդ վերայ առագաստն ուռած եւ ալիքներէն ընդմիշտ օրօրուած՝ Ինչո՞ւ արշաւես վտանգներու դէմ.

Հեռանաս խաղաղ նաւահանգիստէն»:

— «Եւ դուն, մա՛նուկ, անկողնիդ մէջ՝ ա՛յնքան հանգիստ: Ինչո՞ւ համար չես ըներ նիստ, եւ ամէն օր դպրոց կ'երթաս Յար կ'աշխատիս ու կու տաս դաս»:

Թրգմ. Յ. Գ.

ԱԼԷՔՍԻՍ ՆՕԷԼ

Հրահանգ 158. — Ցետագայ բայերուն քով դրէք պէտք եղած դերանուն տէր բայները (որ գորութեամբ կ'իմացուին):

Կը յոգնիմ, կը կարենք, վազեցիք. պիտի լռես, վառեցի, կ'ուրախանայ, տեսնեցայ, պիտի հայցինք. հեռացիր, գնացէ՛ք, կուլայինք, պիտի մտածին, կը մուրար, խմենք, փութացէ՛ք, հազացին, կերամ, ընդունէիք, կը բերէի, քո՛ղ աշխատին:

Օրինակ. — Ես կը յոգնիմ:

Հրահանգ 159. — Վերի բայերուն թիւերն ու դէմքերը որոշեցէք թերանացի:

Հրահանգ 160. — Օրինակեցէք հետեւեալ խօսքերը:

Ես մեծ ըլլայի	Մենք մեծ ըլլայինք
Դու մեծ ըլլայիր	Դուք մեծ ըլլայիք
Ան մեծ ըլլար	Անոնք մեծ ըլլային

Հրահանգ 161. — Վերի օրինակին պէս վեց ձևերով խոնարհեցէ՛ք հետեւեալները:

Ես լուռ ըլլայի, ես ժիւր ըլլայի, ես մարդ ըլլայի:

ԵՄ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. Դեմք	Ես եմ	Մենք ենք
Բ. »	Դուն ես	Դուք էք
Գ. »	Ան է	Անոնք են

Անցեալ անկասար

Ա. Դեմք	Ես էի	Մենք էինք
Բ. »	Դուն էիր	Դուք էիք
Գ. »	Անոնք էին	Անոնք էին

Անցեալ կասարեալ

Ա. Դեմք	Ես եղայ	Մենք եղանք
Բ. »	Դուն եղար	Դուք եղաք
Գ. »	Ան եղաւ	Անոնք եղան

Բացարձակ ապառնի

Ա. Դեմք	Ես պիտի ըլլամ	Մենք պիտի ըլլանք
Բ. »	Դուն պիտի ըլլաս	Դուք պիտի ըլլաք
Գ. »	Ան պիտի ըլլայ	Անոնք պիտի ըլլան

Անկասար ապառնի

Ա. Դեմք	Ես պիտի ըլլայի	Մենք պիտի ըլլայինք
Բ. »	Դուն պիտի ըլլայիր	Դուք պիտի ըլլայիք
Գ. »	Ան պիտի ըլլար	Անոնք պիտի ըլլային

ՀՐԱՄՈՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

	Եզակի	Յոգնակի
Բ. Դեմք	Դո՛ւն եղիր	Դո՛ւք եղէք
	ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ	ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք	Ես ըլլամ	Մենք ըլլանք
Բ. »	Դուն ըլլաս	Դուք ըլլաք
Գ. »	Ան ըլլայ	Անոնք ըլլան

Անկասար

Ա. Դեմք	Ես ըլլայի	Մենք ըլլայինք
Բ. »	Դուն ըլլայիր	Դուք ըլլայիք
Գ. »	Ան ըլլար	Անոնք ըլլային

ԸՂԶՍԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք	Ես թո՛ղ ըլլամ	Մենք թո՛ղ ըլլանք
Բ. »	Դուն թո՛ղ ըլլաս	Դուք թո՛ղ ըլլաք
Գ. »	Ան թո՛ղ ըլլայ	Անոնք թո՛ղ ըլլան

Անկասար

Ա. Դեմք	Ես թո՛ղ ըլլայի	Մենք թո՛ղ ըլլայինք
Բ. »	Դուն թո՛ղ ըլլայիր	Դուք թո՛ղ ըլլայիք
Գ. »	Ան թո՛ղ ըլլար	Անոնք թո՛ղ ըլլային

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Անեքեւոյ

Ըլլալ

Ներկայ ընդունելութիւն	Անցեալ ընդունելութիւն
Եղող	Եղած եղեր

Ապառնի ընդունելութիւն

Ըլլայիք • ըլլալու

ԴԱՍ. — ԷԱԿԱՆ ԲԱՅ ԵՒ ՍՏՈՐՈԳԵԼԻ

63.— Էական կը կոչուի եւ՛ բայը իր բոլոր ձեւերով:

64.— Խօսքին մէջ էական բայը իրեն հետ անբաժան կ'ուենայ ուրիշ բառ մը որ կը կոչուի ստորոգեւի. էական բայը առանց ստորոգելի իմաստ չի կրնար տալ օրինակ՝

Երկինքը կապոյտ է.

Այս խօսքին մէջ եւ էական բայ է, կապոյտ՝ ստորոգելի, և խօսք չըլլար եթէ առանց ստորոգելի՝ ըսէինք: Երկինքը... է.

55.— Ստորոգելին տէր բային ի՞նչ կամ ի՞նչպէս ըլլալը կը ցուցնէ և կ'որոշուի տէր բային վրայ ընելով այդ հարցումները. օրինակ՝

Խնձորը պտուղ է, խնձորը ի՞նչ է—պտուղ (ստորոգ.)

Ես անմեղ եմ, ես ի՞նչպէս եմ—անմեղ (»)

Հարցաւան.— Ո՞ր բայը էական կը կոչուի. — Ի՞նչ է ստորոգելին. — Էական բայը ինքնին իմաստ կրնա՞յ տալ, օրինակ տո՛ւր եւ բացատրէ. — Ստորոգելին ի՞նչ կը ցուցնէ, ի՞նչ հարցումներով կ'որոշուի. օրինակներ տուր եւ բացատրէ:

Հրահանգ 162.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերը, ստորագծելով էական բայերը:

Ծիծեռնակը թռչուն է.— Մարդիկ մահկանացու են. Նախնի Հայերը դիցապառս էին. — Համբերո՛ղ եղիւր եւ փափաքիդ կը հասնիս.— Ես զինուոր պիտի ըլլամ եւ հայրենիքս պիտի պաշտպանեմ.— Եթէ քաջ ըլլայիք, յաղթանակը կը տանէիք.— Եթէ կ'ուզես երջանիկ ըլլալ, աւխտէ.— Յանձնաւոր պիտի ըլլայի՞նք, եթէ անհնազանդ ըլլայի՞նք:

Հրահանգ 163.— Օրինակեցէ՛ք վերի հրահանգին ստորոգելիները:

Հրահանգ 164.— Էական բային անցեալ կատարեալի երրորդ դէմքով խօսքեր կազմեցէ՛ք հետեւեալ բառերով, օրինակին պէս:

Ձմեռ եւ ցուրս, երկիր եւ աւերակ, ջուր եւ ռոգի, փայտ եւ մոխիր, բեմամի եւ բարեկամ:

Օրինակ.— Ձմեռը ցուրս եղաւ:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ.— ԱԳՈՒՍԻՆ ՈՒ ԱՂՈՒՔԱՐ

Ագռուը պանիրի կտոր մը խլելով՝ ծառին վրայ թռած էր: Աղուէսը առաւ պանիրին հոտը և վեր վար նայելով՝ տեսաւ ագռուը ծառին վրայ, պանիրը կտուցին մէջ: —

«Հէ՛ բարե՛ւ, տէ՛ր ագռու ի՛նչքան սիրուն և գեղեցիկ էք, իրաւոր այս աւտառին մէջ ձեզի չափ չնորհալի թռչուն չիկայ. ի՛նչքան անուշ ըլլալու է նաև ձեր երգը...»:

Ագռուը այս գովեստներէն զգըլխած՝ ցոյց տալու համար իր քաղցըր ձայնը, բացաւ կտուցը և կառաջ մըն է արձակեց, որով պանիրն ինկաւ բերնէն, և աղուէսը՝ որ արդէն այդ բանին կը սպասէր, խից պանիրն ու փախաւ:

Խօսակցութիւն. — Ագռուն ի՞նչ ըրաւ.— Աղուէսն ի՞նչ ըրաւ եւ ի՞նչ րաւ.— Աղուէսին խօսքերն անկե՞ղծ էին.— Ագռուը հաւատա՞ց այդ խօսքերուն.— Հետեւանք ի՞նչ եղաւ.— Ի՞նչ է շողորթութիւնը:

Հրահանգ 165.— Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 166.— Հետեւեալ խօսքերը լրացուցէ՛ք վարի բառերէն յարմար ստորոգելիներով:

Աստուած... է.— Հոգի... է.— Մասիս... է.— Կ. Պոլիս, Լոնտոն, Բարիկ... են.— Հին մարդիկ... էին.— Շերեփիկներ... պիտի ըլլան:

Լեռ, միամիտ, մայրաքաղաքներ, անմահ, գոհ:

Հրահանգ 167.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները:

Ես գիր կը գրեմ, ես բեր կը կարդամ.— Մենք գիր կը գրենք, մենք բեր կը կարդանք:

Դուք գիր կը գրես, դուք բեր կը կարդաս.— Դուք գիր կը գրէք, դուք բեր կը կարդաք:

Ան գիր կը գրէ, ան բեր կը կարդայ.— Անոնք գիր կը գրեն, անոնք բեր կը կարդան:

Հրահանգ 168.— Վերի օրինակին պէս բերանացի խոնարհեցէ՛ք հետեւեալներուն ներկայ ժամանակը:

Հայ եփել, ցառ յոգնիլ, գնդակ խաղալ:

ԴԱՍ. — ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՅ ԵՒ ՍԵՌԻ ԽՆԴԻՐ

66. — Ներգործական կը կոչուին այն բայերը որոնք տէր բային գործողութիւնը ուրիշին վրայ կը կատարէ. օրինակ՝

Մշակը ցորեն կը հնձէ.

Այս խօսքին մէջ կը հնձե ներգործական բայ է, որովհետեւ տէր բային (մշակը) հնձելու գործողութիւնը կը կատարէ ցորենին վրայ:

67. — Ներգործական բային իմաստը ամբողջանալու համար պէտք ունի ուրիշ բանի մը որ կը կոչուի սեռի խնդիր:

Վերի խօսքին մէջ ցորեն սեռի խնդիր է, զի եթէ առանց այդ բանին ցորենը «մշակը կը հնձե...» խօսքը թերի կը մնայ և չի հասկցուիր թէ մշակը ի՞նչ կը հնձէ (ցորեն, գարի, վարսակ...):

68. — Սեռի խնդիրը կը գտնուի բային վրայ ընելով զո՞վ կամ զորո՞նք, ի՞նչ բանը կամ ի՞նչ բաներ հարցունները. օրինակ՝

Սիրէ՛ բնկերդ, զո՞վ սիրէ. — ընկերդ,

կը յարգեմ ուսուցիչներս, զորո՞նք կը յարգեմ, — ուսուցիչները,

Երուանդ հաց կ'ուտէ, Երուանդ ի՞նչ բան կ'ուտէ, — հաց,

Դերձանը կարեց հագուստները, Գերձանը ի՞նչ բաներ կարեց. — հագուստները:

Հարցաւան. — Ո՞ր բայերը ներգործական կը կոչուին օրինակով մը բացատրէ. — Ի՞նչ է սեռի խնդիրը, բացատրէ օրինակով. — Սեռի խնդիրը ի՞նչ հարցումներով կը գտնուի օրինակներ տուր եւ հարցումներն ըրէ:

Հրահանգ 169. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ խօսքերուն ներգործական բայերը, յետոյ սեռի խնդիրները:

Պարտիզայանը վարդեր սնկեց. — Որտեղը կախաւ մը որսաց եւ զայն ծախեց. — Գայլը կը յափճակէ ոչխարները երէ՛ շուները չպահպանեն զանոնք. — Զարհուրեցաւ պանդոկ մը պիտի կառուցանէ. — Յիսուս օրհնեց մամուկները. — Գրովածառը այն գիրքն առաւ եւ ուրիշ մը տուաւ:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ — ԾԻՇԵՌՆԱԿԻՆ

Մարտն անցաւ հասաւ Ապրիլ գեղեցիկ,
Հեռու աշխարհքէ եկաւ ծիծեռնիկ.

Դուն բարո՛վ եկար, գարնա՛ն կարապետ,
Կըռուկը թռաւ, զընաց վերեւէն,

Սոխակն ալ փախաւ մեր պարտէզներէն.

Մէկ դո՛ւն մնացիր ճնճղուկներու հետ,

Սիրո՛ւն ծիծեռնիկ, գարնա՛ն կարապետ:

Պատուհանիս մօտ չինէ՛ քու բոյնը,

Անուշ ճռուողով երգէ՛ գարունը.

Չո՛ւ ամէ, հանէ գեղեցիկ ձագեր

Եւ կեցի՛ր մեր մօտ մինչեւ Սեպտեմբեր:

ԳԱՄԱՌՈՒ ԳԱԹԻՊԱ

Հրահանգ 170. — Ցետագայ խօսքերուն մէջ հարցումներուն տեղ որէք պատշաճ սեռի խնդիրներ վարի գոյականներէն:

Թռչունը (ի՞նչ բան) կը շինէ. — Այսը կը փառաւէ (ի՞նչ բանը). — Յովհաննէս Մկրտիչ մկրտեց (զո՞վ). — Աւելիքն նառագայքները հալեցուցին (ի՞նչ բաները). — Մեղուն (ինչ բան) կը շինէ. — Առաքաւորները կը պատժէ (զո՞ւնք). — Բաժանեմ պսակեց (զո՞վ):

Յիսուսը, ձիւները, փերակ, բայն, փեսան, խուարը, յանձաւորները:

Հրահանգ 171. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները:

Ես գիր գրեցի. ես նաո խօսեցայ, ես բերք կարդացի. — Մենք գիր գրեցինք, մենք նաո խօսեցանք, մենք բերք կարդացինք:

Դուն գիր գրեցի, դուն նաո խօսեցաւ, դուն բերք կարդացիր. — Դուք գիր գրեցիք, դուք նաո խօսեցաք, դուք բերք կարդացիք:

Ան գիր գրեց, ան նաո խօսեցաւ, ան բերք կարդաց. — Անոնք գիր գրեցին, անոնք նաո խօսեցան, անոնք բերք կարդացին:

Հրահանգ 172. — Վերի օրինակին պէս բերանացի խոնարհեցէք հետեւեալներուն անցեալ ժամանակը:

Վարդ սնկել, դրամ շահիլ, ձուկ որսալ:

Գեղի մը մէջ Խելօք Դաւիթ մը կար որուն ամէն մարդ կը դիմէր խելօք հարցնելու: Սր մը գեղացիներէն մէկուն կովը գոյլին մէջ խոթեր էր գլուխը, ջուր խմելու համար, բայց ջուրը խմելէ յետոյ՝ գլուխը կը բռնուի գոյլին մէջ: Գեղացին և գրացիները շատ կ'աշխատին որ կովուն գլուխը հանեն գոյլէն, բայց անկարելի կ'ըլլայ: Այն ատեն Խելօք Դաւիթը կը կանչեն որպէս զի միջոցը գտնէ կովուն գլուխը ազատելու: Խելօք Դաւիթ կուգայ և քիչ մը մտածելէ յետոյ՝ «Պէտք է կտրել գլուխը», կ'ըսէ: Գեղացիներն անմիջապէս կը մորթեն կովը, բայց ի՞նչ օգուտ որ կտրուած գլուխը նորէն կը մնայ գոյլին մէջ: Խելօք Դաւիթ այս անգամ ալ կը վճռէ որ գոյլը կտրեն և գլուխը դուրս հանեն:

Խօսակցութիւն.— Ի՞նչպէս մէկն էր Խելօք Դաւիթ. — Իսկապէս խելօք էր թէ հակառակը. — Իսկ գիւղացիները... — Օրհր ի՞նչ պատահեցաւ գեղացիի մը կովուն եւ ի՞նչ ըրաւ Խելօք Դաւիթ. պատմեցէր:

Հրահանգ 173.— Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը ստորագծելով բոլոր բայերը:

Հրահանգ 174.— Հետեւեալ խօսքերուն մէջ հարցումներուն նեղ դրէք պատշաճ ներգործական բայերը՝ վարի բայերէն ընտրելով:

Երախան կաք (ի՞նչ կ'ընէ). **Աստուած** (ի՞նչ ըրաւ) **սիւնգերբը.**— **Կազմաւոր** գիրք (ի՞նչ կ'ընէ). — **Աւագիլը** (ի՞նչ ըրաւ) **օճը.**— **Պարսիկայանը** ջուր (ի՞նչ ըրաւ) **ծաղիկներուն վրայ.**— **Երակը կայծեր** (ի՞նչ կ'ընէ):

Կը կազմէ, յափճակեց, կ'արձակէ, կը ծծէ, սեղծեց, սրսկեց:

Հրահանգ 175.— Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած բայերէն էականներն ու ներգործականները որոշելով՝ զատ զատ գրեցէ՛ք:

Փայտը կը վառի եւ բոց կ'արձայրէ. — **Ջուրն** հիւանդ է, պառկեցաւ. — **Ես կաշխատեմ**, դասերս կը սորվիմ. — **Ձմեռ** եկաւ. օդը ցուրտ պիտի ըլլայ. — **Գարոցը** վաղուցաւ, մենք զբոսանք պիտի ընենք. — **Գիւտերը** հասաւ, **հրագները** վառեցէ՛ք:

— Ըսէ՛ ինծի, թիթեո սիրուն թէ ինչերո՞վ դուն կ'ապրիս, կը թռչտիս օրերն ի բուն. Ըսէ՛, ի՞նչպէս չես յոգնիր:

— Դաշտերուն մէջ կանանչ, քնքուշ եւ միշտ կ'ապրիմ. համարձակ, Ծաղիկներուն բուրմունքն անուշ, իմ կերակուրս է միակ:

Բայց կեանքս իմ, ո՛հ, շատ կարճ է.

Ան մէկ օրէն երկար չէ.

Բարի՛ եղիր, մանո՛ւկ փոքրիկ,

Ձիս մի՛ ձեռներ. խնայէ՛:

Թարգմ. Յ. Գ.

Հրահանգ 176.— Նախորդ հրահանգի բոլոր բայերուն թիւն ու դէմքը որոշեցէ՛ք բերանացի:

Հրահանգ 177.— Նոյն հրահանգի բայերուն գոյական կամ դերանուն տէր բայիները որոշեցէ՛ք պէտք եղած հարցումներով:

Հրահանգ 178.— Նոյն հրահանգի ներգործական բայերուն գոյական կամ դերանուն սեռի խնդիրները որոշեցէ՛ք պէտք եղած հարցումներով:

Հրահանգ 179.— Նոյն հրահանգին էական բայերուն ստորոգելիները որոշեցէ՛ք պէտք եղած հարցումներով:

Հրահանգ 180.— Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները:

Ես գիր պիտի գրեմ, **ես** նա ալ պիտի խօսիմ, **ես** քեր պիտի կարդամ. — **Մենք** գիր պիտի գրենք, **մենք** նա ալ պիտի խօսինք, **մենք** քեր պիտի կարդանք:

Դու գիր պիտի գրես, **դու** նա ալ պիտի խօսիս, **դու** քեր պիտի կարդաս. — **Դուք** գիր պիտի գրէք, **դուք** նա ալ պիտի խօսիք, **դուք** քեր պիտի կարդաք:

Ան գիր պիտի գրէ, **ան** նա ալ պիտի խօսի, **ան** քեր պիտի կարդայ. — **Անոնք** գիր պիտի գրեն, **անոնք** նա ալ պիտի խօսին, **անոնք** քեր պիտի կարդան:

Հրահանգ 181.— Վերի օրինակին պէս բերանացի խոնարհեցէ՛ք հետեւեալներուն ապառնի ժամանակը:

Ջուր խմել, **դաս** սորվիլ, **ցուրն** աղալ:

ԴԱՍ. — ՆԱԽԱԳԻՐՈՒԹԻՒՆ

69. — Երբոր խօսքին մէջ գոյականին զիրքը կամ որեւէ պարագան հասկցնել ուզենք պէտք կ'ունենանք անոր քով դնելու ուրիշ տեսակ բառ մը. օրինակ՝

Եթէ ըսենք «գիրքը դրի դարակ», որոշ իմաստ չի տար, հարկ է ըսել «գիրքը դրի դարակին վրայ», կամ «դարակին մէջ», կամ «դարակին խոյ», կամ «դարակին տակ»: Այս պարագային մէջ վրայ, մէջ, խոյ, տակ բառերը ցոյց կուտան թէ գիրքը դարակին ո՞րտեղը դրուած է:

70. — Այն բառերը որոնք անունի կամ դերանունի մը քով կը դրուին անոր զիրքը կամ որ եւէ պարագան ճշդելու համար կը կոչուին նախադրութիւն:

71. — Նախադրութիւններէն ոմանք իրենց քովի անունէն կամ դերանունէն առաջ կը դրուին եւ շտեմբը՝ ետքը. օրինակ՝

Դեպի տուն, մինչեւ դպրոց, մեզի հետ, ծառին շուրջ են:

Հարցաւոր. — Խօսքին մէջ գոյականին զիրքը կամ որ եւէ պարագան ի՞նչ կերպով կարելի է հասկցնել, օրինակով բացատրէ. — Ո՞ր բառերուն կ'ըսուի նախադրութիւն. — Նախադրութիւնները իրենց քովի գոյականէն առաջ կը դրուին թէ ետքը, օրինակներ տո՛ւր:

Հրահանգ 182. — Հետեւեալ խօսքերուն պարունակած շեղագիր նախադրութիւնները մը բառերուն քով դրուած են, բերանացի որոշեցէ՛ք:

Շիշին մէջ գինի կայ. — Մի՛ խօսիր ինծի հետ. — Ծաղիկներ բուսած են առուակին խով. — Մշակը պտուկեաց ծառին տակ եւ մինչեւ լոյս բնացաւ. — Որտորդը դէպի անտառ ուղղեց բայլերը. — Առանց փուշի վարդ չըլլար. — Մեզի համար գործ մը կա՞յ հոս. — Ընկերդ սիրէ անձիդ պէս. — Մէկ սանդուխէն վար իջաւ, միւսէն վեր ելաւ:

Հրահանգ 183. — Վերի հրահանգին նախադրութեանց ընկերացող բառերուն անուն կամ դերանուն ըլլալը որոշեցէ՛ք բերանացի:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ — ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՂԱՌԻՐ

Ի՛նչ անուշ ձայներ կը հնչեն
Մեր ծաղկաշատ սարերէն,
Ոգինե՞րն են որ կը մրմնջեն
Այդ սարերու վերեւէն:

Աղբիւրն է այն սէգ, լեռնաձին,
Վրճիտ աղբիւր կենարար.
Տե՛ս ի՛նչ հեշտիւ՝ լուսաբացին
Կը գըլորի լեռն ի վար:

Վրչալոյսի շողերն աղու
Կը ցոյցըլան անոր մէջ.
Եւ ալիքներն ալ իրարու
Կուտան համըոյրներ անվերջ:

Հէ՛յ ջան աղբիւր, քու հայրենի
Ծարաւ տըղոց զովաբեր,
Քու աղբ թո՛ղ օրհնեալ լինի
Ու ծաղկաշատ քու ափեր:

ԱՂԱՌԻՐ

Հրահանգ 184. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալ բառերը, ստորագծելով նախադրութիւնները:

Քաղաքին մօտ, անոնց հանդէպ, աչքիս առջեւ, պատին ետեւ, ձուկի նման, ձեզի չափ, առանց հացի, նաեւ ետ, լեռն ի վար, դէպի դատ, ինծի հետ, արեւին դէմ, ծովէն անդին, բացի բեզմէ. անկէ գոտ, մինչեւ երկինք, հօդ համար:

Հրահանգ 185. — Վերի նախադրութիւններուն ընկերացող բառերուն գոյական կամ դերանուն, հոլովեալ կամ անհոլով ըլլալը եւ գոյականներուն յօդերը որոշեցէ՛ք բերանացի:

Հրահանգ 186. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները:
Դուն գի՛ր գրէ, դուն նա՛ն խօսէ, դուն քե՛ր կարգացէ՛ք.
Դուն գի՛ր գրեցէ՛ք, դուն նա՛ն խօսեցէ՛ք, դուն քե՛ր կարգացէ՛ք:

Հրահանգ 187. — Վերի օրինակներուն պէս բերանացի խօսքները հետեւեալներուն հրամայական եղանակը:
Ճրագ վառել, վար ծռիլ, լաք լուալ:

ԴԱՍ. — ՄԱԿԲԱՅ

72. — Երբոր խօսքին մէջ բային գործողութեան ի՞նչպէս, ե՞րբ, ո՞ւր, ի՞նչ չափով կատարելու պարագան հասկցնել ուզենք, հարկ կ'ըլլայ ուրիշ տեսակ բառեր գործածել, օրինակ՝

Տիգրան մեկնեցաւ, — ե՞րբ. — Տիգրան երեկ մեկնեցաւ:

Պատը փլաւ, — ի՞նչպէս. — Պատը յանկարծ փլաւ. ես անօթեցայ, — ի՞նչքան. — ես շատ անօթեցայ. եկո՛ւր. կեցի՛ր. — ո՞ւր. — Հո՛ւ եկուր. մեկրի՛ կեցիր:

Այս խօսքերուն մէջ երեկ, յանկարծ, շատ, հոս, մեկրի բառերը իրենց քովի բայերուն զանազան պարագաները ցոյց կուտան:

73. — Այն բաները որոնք բայերուն քով գրուելով կը ճշտեն գործողութեան ժամանակը, եղանակը, տեղը, չափը կամ ուրիշ պարագան, մակրայ կը կոչուին:

Հարցարան. — Խօսքին մէջ բային գործողութեան պարագան ի՞նչ կերպով կարելի է հասկցնել, օրինակներ տուր եւ բացատրէ. — Ո՞ր տեսակ բայերուն կ'ըսուի մակրայ:

Հրահանգ 188. — Յետագայ խօսքերուն մէջ շեղագիր բառերէն որո՞նք ամական են, որո՞նք մակրայ, որոշեցէ՛ք բերանացի:

Փոքրիկ Արամ ուս պառկեցաւ, կանուխ ելաւ. — Սիրուն Նուարդ բիշ կը խօսի, Շատ կ'աշխատի. — Ուսուցիչը սաստիկ պատժեց ըմբոս աշակերտները. — Բարի տղան միշտ կը գովուի, երբեք չի յանդիմանուիր. — Բաջ զինուորները ուժգին կը հնչեցնէին փողերը: Մըին ամպերը յամրաբար առաջացան, կասաղի փոթորիկ մը փրթաւ, մէկէն յորդ անձրև մը սկսաւ իսկոյն. — Մենք բալտովին թրջեցանք և անմիջապէս փախանք. — Հոս ու հոն դալար ծառեր կ'երեւնային հեռուանց. — Խեցիկով Արսէն երբեմն կը խնդար յաճախ կուլար. — Ընդհանակ սրահը պերճօրէն կահաւորեցինք. — Բառերը որոշակի արտասանեցէք:

Հրահանգ 189. — Վերի հրահանգին բայերը որոշեցէ՛ք բերանացի:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԳԱՅԼՆ ՈՒ ԳԱՌՆՈՒԿԸ

Ոչխարները փարախին մեջ ապահով կեցած էին:

Սովալուկ գայլ մը եկաւ և փարախին շուրջ սկսաւ դառնալ, պտըտիլ: Անփորձ գառնուկ մը ներսէն գայլը տեսնելով հարցուց անոր. «Ի՞նչ կը փնտռես այստեղ.

— Թարմ խոտ, պատասխանեց գայլը, ես քիչով գոհացող եմ. — Եթէ այդպէս է, ըսաւ գառնուկը, ես ալ գամ, իրարու հետ եղբոր պէս կ'ապրինք և միասին

ճարակինք»: Այս ըսելով գառնուկը ցատկեց փարախէն դուրս ուր գայլը զինքը գիշատեց անմիջապէս:

Խօսակցութիւն. — Ոչխարները ո՞ւր կեցած էին. — Ի՞նչ է փարախը. — Ի՞նչ ըրաւ գայլը. — Գառնուկը ի՞նչ հարցուց գայլին. — Ի՞նչ պատասխանեց գայլը. — Գայլը խոտակե՞ր է. — Գառնուկը ի՞նչ ըսաւ եւ ի՞նչ ըրաւ. — Յետոյ ի՞նչ պատահեցաւ. — Ինչո՞ւ համար խարուեցաւ գառնուկը:

Հրահանգ 190. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը եւ շեղագիր բառերէն նախադրութիւնները մէկ գիծով մակրայները երկու գիծով ստորագծեցէք:

Հրահանգ 191. — Օրինակեցէ՛ք հետեւեալները:

Թէ որ ես գիր գրեմ, թէ որ ես ճառ խօսիմ, թէ որ ես քեր կարդամ. — Թէ որ մենք գիր գրենք, թէ որ մենք ճառ խօսենք, թէ որ մենք քեր կարդանք:

Թէ որ դու գիր գրես, թէ որ դու ճառ խօսիս, թէ որ դու քեր կարդաս. — Թէ որ դու գիր գրէ, թէ որ դու ճառ խօսի, թէ որ դու քեր կարդա:

Թէ որ ան գիր գրէ, թէ որ ան ճառ խօսի, թէ որ ան քեր կարդայ. — Թէ որ անոնք գիր գրեն, թէ որ անոնք ճառ խօսն, թէ որ անոնք քեր կարդան:

Հրահանգ 192. — Վերի օրինակներուն պէս բերանացի խոնարհեցէ՛ք հետեւեալներուն ստորադասական ներկան:

Ե՛կնք շինել, լաւ ապրիլ, կարօտը հոգալ:

ԴԱՍ. — ՇԱՂԿԱՊ ԵՒ ԶԱՅՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

74. — Երկու բառեր կամ երկու խօսքեր իրարու կապերու համար կը գործածուին ուրիշ տեսակ բառեր որ կը կոչուին շաղկապ. օրինակ՝

Ոսկին եւ արծաթը մետաղ են, բայց ոսկին թանկագին է:

Այս խօսքերուն մէջ եւ, բայց շաղկապ են. եւ իրարու կապած է երկու բառեր. բայց՝ երկու խօսքեր:

75. — Կան մասնաւոր բառեր ալ որ ցաւ, վախ, ուրախութիւն, կամ որ եւ է յուզում յայտնելու կը ծառայեն և ձայնարկութիւն կը կոչուին. օրինակ՝

Ա՛հ ինչքան քաղցր է կեանքը, բայց, աւա՛ղ, շատ կարճ է:

Այս խօսքերուն մէջ ա՛հ, աւա՛ղ ձայնարկութիւն են:

Հարցաւրան. — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի շաղկապ. օրինակներ տո՛ւր եւ բացատրէ. — Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի ձայնարկութիւն, օրինակներ տո՛ւր:

Հրահանգ 193. — Բերանացի որոշեցէ՛ք թէ հետեւեալ խօսքերուն շեղագիր շաղկապներէն որո՞նք բառեր կը միացնեն. ուրո՞նք խօսքեր:

Աշխատասէր տղան կը վարձատրուի, իսկ ծոյլը կը պատժուի. — Արդարութիւնը ուշ կամ կանուխ երեւան կուգայ. — Մարմինդ առողջ պահէ ո՞ր մտքով ալ առողջ ըլլաս. — Պատուէ՛ր հայրդ ու մայրդ, վասն զի անոնք բեգի կեանք տուին. — Գո՛հ եղիր վիճակէդ եթէ կ'ուզես երջանիկ ըլլալ. — Ծառերը կը ծաղկին եւ կը կանանչանան երբոր գարունը գայ:

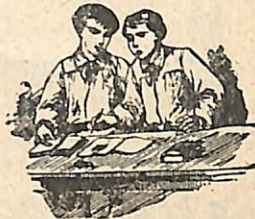
Հրահանգ 194. — Յետագայ խօսքերուն պակասները լրացուցէք վարի նախադասութիւններէն յարմարցնելով:

Զուկերը կ'ապրին ջուրին... մարդիկ կ'ապրին ցամաքի... — Նաւը կը սուրաւ... նաւահանգիստ. — Ի՞նչ տաբերութիւն կայ կասուին եւ շուկին... — Կառքը կեցաւ դրան... — Յորեկէն ... գիւհը կուգայ. — Յողը կը փայլի մարգարիտի... — Պետքն ծառէն... ինկաւ:

Միջեւ, նման, վրայ, ետք, վար, առջեւ, մէջ, դէպի:

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄ. — ՀԱՅՈՑ ԳԻՐԸ

Գեղամ ու Վահրամ դպրոցին մէջ կը խօսակցէին: — «Գիտե՞ս Վահրամ, ըսաւ Գեղամ, թէ ո՞վ գտած է մեր լեզուի գիրերը: — Ո՛չ: — Ես գիտեմ. ուսուցիչն ըսաւ թէ Ս. Մեսրոպ վարդապետը գտած է մեր լեզուին գիրերը: Եթէ գիր չունենայինք, պիտի չկրնայինք հայերէն գրել, կարգալ: Ուսուցիչն ըսաւ նաեւ թէ տղայ մը երբ գրել կարգալ սորվի, ամէնէն առաջ պէտք է որ ճանչնայ մեր տառերուն հեղինակը և երախտագիտութեամբ յիշէ անոր անունը»:

Խօսակցութիւն. — Ո՞վ գտաւ Հայոց գիրը. — Առանց գիրի ի՞նչ վիճակ կ'ունենայինք. — Տղաք ի՞նչ պարտին հայ տառերու հեղինակներուն հանդէպ:

Հրահանգ 195. — Օրինակեցէ՛ք յետագայ խօսքերը, ստորագծելով ձայնարկութիւնները:

Ո՛հ, ԵԱՏ ԵՐՏՈՒՄ ԵՄ. — Ա՛խ. ցաւես մի քրքրե. — Օ՛հ, յառաջ քայլեցէ՛ք. — Ափսո՛ս, պատկերները կորսնցուցի. — Բի՛ւճ, գէշ կը հոսի. — Ա՛յ, սոսկալի բան է. — Հօ՛, եզե՛րս, քայլեցէ՛ք. — Դէ՛հ, սիրուն ծիծեռնակ, հեռացի՛ր, քոյր արագ:

Հրահանգ 196. — Լրացուցէ՛ք յետագայ խօսքերը, վարի մակրայններէն յարմարները դնելով:

Ժամանակը... կ'անցնի. — Փիղը... կ'ապրի. — Սուս մի խօսի... — Սասուած... ներկայ է. — Տարի անունը... կը տեւ. — Ընկերդ... սիրէ. — Չար ընկերներէ... կեցէ՛ք. — Նախ խորհէ՛ր... գործէ. — Ամերիկացիները... կը նամբարդեն. — Առիւծը... կը մ'ուզէ:

Ամենեւին, յանախ, յախտեան, ապա, ամենուրեք, եւ. ուս, արսովի, ԵԱՏՈՒՄ, արագորէն, անեղաբար, երկար: Օրինակ. — Ժամանակը արագորէն կ'անցնի:

ԳՒՍ.— ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԻՒՆ

76.— Որ եւ է խօսք որ ամբողջ իմաստ մը կուտայ, կը կոչուի նախադասութիւն. օրինակ՝

Ժամանակը գրամ է:

Մետրոպոլիտանը Հայոց գիրը:

Աստուծոյ զատ զատ երկու նախադասութիւններ են:

77.— Խօսքի մը մէջ ա՛յնչափ նախադասութիւն կայ որչափ որ գիմաւոր բայ կայ. օրինակ՝

Շերամը թուրք տերեւներով կը սնանի եւ կը սնանէ իր խոզակը որմէ մեծաքս կը պատրաստուի:

Այս խօսքին մէջ երեք բայ կայ, կը սնանի, կը սնանէ, կը պատրաստուի, ուրեմն երեք նախադասութիւն կայ, որոնք են.

Ա. Շերամը թուրք տերեւներով կը սնանի.

Բ. Եւ կը մանէ իր խոզակը.

Գ. Որմէ մեծաքս կը պատրաստուի:

Հարցարան.— Ի՞նչ է նախադասութիւնը, օրինակներ տո՛ւր.
— Խօսքի մը պարունակած նախադասութեանց թիւը ի՞նչպէս կ'որոշուի.— Օրինակով մը բացատրէ՛:

Հրահանգ 197.— Հետեւեալ խօսքերը լրացուցէք վարի բառերէն յարմար շարկապններով:

Վագրը... արծիւը գիւտախէ կենդանիներ են. — Օձը սողուն է... սարեակը՝ բաշուն. — Ջուրը կը ստաի... օղը ցուրտ ըլլայ. — Պառկեցայ ... հիւանդ եմ. — ... ուսումը կը սիրէ՛ք պարտիք աւելցաւ. — Յանգամայն գործեցիք ... պիտի պատուէք. — Պէտք է որ անձրեւէ... բոյսերը աճին. — Ազգայն... հարուստ է... չի վայելի:

Երբոր, ուրեմն, իսկ, եւ, որպէսզի, որովհետեւ, երբ, բայց, քէպէսեւ:

Հրահանգ 198.— Մէյ մէկ նախադասութիւն կազմեցէ՛ք յետագայ բառերով:

Ծագեցաւ, կը խաղար, պիտի հնչէ, սերմանէ:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ԺՐԱՋԱՆ ՄԱՆՈՒԿԸ

Մանուկ մը պատուհանին առջեւ կը պատրաստէր իր դասերը, մինչ փայլուն արեւը դուրսէն զինք կը հրաւիրէր ու կ'ըսէր, «Բաւական չէ՞ կարդացածդ, ոտքի՛ ել, սկսէ՛ խաղերդ»: Տղան պատասխանեց արեւին: «Ո՛հ, պայծա՛ռ արեւիկ, հիմա խաղալու միջոց չունիմ, պէտք է որ առաջ՝ դասերս պատրաստեմ»: — Պատուհանին տակ, ծառին վրայ սիրուն թռչնիկը կ'երգէր ու միշտ այսպէս կ'ըսէր. «Բաւական չէ՞ կարդացածդ, ոտքի ելիր, սկսէ՛ խաղերդ»: Մանուկը թռչնիկին ալ պատասխան տուաւ. «Ո՛հ, սիրուն թռչնիկ, հիմա խաղալու միջոց չունիմ, թո՛ղ որ դասերս վերջացնեմ»:

Մանուկը կարդաց ու գրեց, բոլոր դործերը աւարտեց, գիրքերը ժողովեց, դարակին մէջ դրաւ, ապա գէպի պարտեզ վազեց ուրախ գուարթ եւ համարձակ ձայնով գոչեց. «Ո՛վ է զիս հրաւիրողը»: Արեգակն այն ատեն անոր համար աւելի գեղեցիկ կը փայլէր փոքրիկ թռչունը աւելի զմայլելի կ'երգէր:

Խօսակցութիւն.— Մանուկ մը ինչո՞վ կը զբաղէր.— Արեւն ի՞նչ ըսաւ իրեն: — Մանուկն ի՞նչ պատասխանեց. — Թռչնիկը, ի՞նչ ըսաւ իրեն.— Մանուկը ի՞նչ պատասխան տուաւ: — Մանուկը երբ դասերը վերջացուց, ի՞նչ ըրաւ.— Ի՞նչպիսի մանուկ մըն էր այս: — Ո՞րն աւելի նախապատիւ է, դասը թէ խաղը:

Հրահանգ 199.— Օրինակեցէ՛ք վերի ընթերցումը, դիմաւոր բայերն ստորագծելով եւ նախադասութիւններն իրարմէ գատելով ուղղահայեաց գիծերով:

Հրահանգ 200.— Մէյմէկ նախադասութիւն կազմեցէ՛ք հետագայ գոյականներով:

Վորձաւոր, աղամանդ, կարիք, շուտան, կառք:

Օրինակ.— Վորձաւորը կ'աւելցաւ օրն ի բուն:

ԴԱՍ. — ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԵԱՆ ԷԱԿԱՆ

ԵՒ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՄԱՍԵՐԸ

78. — Նախադասութիւն մը առնուազն պէտք է որ պարունակէ երկու էական բառեր, *սեռ բայի* և *բայ*: Առանց ասոնց խօսք չի կազմուիր:

79. — Նախադասութեան մէջ գտնուած միւս բառերը տէր բային կամ բային իմաստը լրացնելու կը ծառայեն և կը կոչուին անոնց լրացուցիչները. օրինակ՝

Վարդապետը եկաւ:

Ծերունի վարդապետը երէկ եկաւ:

Վանքին ծերունի վարդապետը երէկ գիւղէն եկաւ:

Այս երեք նախադասութեանց առաջինը կը պարունակէ նախադասութեան մը միայն էական մասերը. *սեռ բայի* եւ *բայ*: Նոյն նախադասութիւնը երկրորդին և երրորդին մէջ ընդլայնուած է լրացուցիչ բառերով. *այսպէս՝*

Վանքին ծերունի բառերը լրացուցիչն են վարդապետը եւ թակային:

Երեկ, գիւղէն բառերը լրացուցիչն են եկաւ բային:

80. — Տէր բային երբոր անձնական դերանունն է, շատ անգամ յայտնի չի դրուիր. օրինակ՝

Երգեցէ՛ք, փոխանակ ըսելու՝ դո՛ւք երգեցէ՛ք:

Հաց կերայ, փոխանակ ըսելու՝ ես հաց կերայ:

Այս նախադասութեանց մէջ դո՛ւք, ես դերանունն տէր բայինները զօրութեամբ կ'իմացուին:

Հարցաւորան. — Նախադասութիւն մը առնուազն բանի՞ բառ պարունակելու է. — Նախադասութեան միւս բառերը ի՞նչ պաշտօն ունին, ի՞նչ կը կոչուին. — Օրինակներ տո՛ւր եւ բացատրէ. — Ո՞ր տեսակ տէր բայինները կրնան յայտնի չդրուիլ օրինակներով բացատրէ՛:

ԱՐՏԱԾԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ԶԵՄ ԳԻՏԵՐ ԻՆՉՈՒ

Զեմ գիտեր ինչո՞ւ ձմեռուան օրը

կը յիշեմ ես միշտ իմ խեղճ եղբայրը,

կը խորհիմ, արդեօք չունի՞ ան կարիք,

Հաց, միս, եղ ու փայտ, ունի՞ ան մուշտակ,

Ամո՛ւր է տունը, տանիքը չէ՞ ծակ...:

Ու այսպէս ես միշտ ձմեռուան օրը

Միտքս կը բերեմ իմ խեղճ եղբայրը:

ԳԱՄԱՌ ԳԱՌԻՊԱ

Հրահանգ 201. — Յետագայ խօսքերուն պարունակած բառերուն տեսակները որոշեցէ՛ր բերանացի:

Վարդն ու Շուշանը բաղքաբոյր ծաղիկներ են. — Պրուսայի մէջ ջերմուկներ կան. — Դո՛ւն քեզի օգնէ, ուրիշին մի վստահիր. — Վա՛յ գլուխս կը ցաւի. — Զմեռն անցաւ բայց ցուրտ է սակաւին. — Ես վաղը Գաղատիա անցաւ երբամ քանի գործ ունիմ հոն. — Վահրամ ու Ն. Կիւրապետը եւ Տեղեկը զանի յանդիմանեց. — Ո՛հ, ցաւ կը ցաւիմ այդ արկածին վրայ. — Այս աղջիկը չարահան է, վարժուիմ հոնեց զինք երկուրդ դաստիարակէ. — Արեւմտիս կը կասուին հեռ կը խաղար, կասուն յանկարծ հանկուտեց անոր ձեռքը:

Հրահանգ 202. — Որոշեցէ՛ր բերանացի յետագայ նախադասութեանց էական մասերը (տէր բայի եւ բայ):

Անճրեւ եկաւ. — Կառապետը շարունակ կը մտնէ ձիւն. — Ծաղիկները ցաւ կը բնակին. — Պարտէզին ծառերը պիտի չորնայ. — Մեծ գիւղը կը բնակին. — Ծովը ցաւ խորունկ է. — Դուն միտք կը խնայ. — Լեռները բարձր են. — Անբիւ ձուկեր կան ծովերուն մէջ:

Հրահանգ 203. — Վերի նախադասութեանց մէջ լրացուցիչ պաշտօն ունեցող բառերը որոշելով ստորագծեցէ՛ր:

Հրահանգ 204. — Յետագայ նախադասութեանց մէջ զօրութեամբ իմացուած դերանունն տէր բայինները գտէ՛ր եւ գրեցէ՛ր:

Շատ դուրս ունիմ. — Գաղտնիքս օրինակ. — Ես եկաւ. — Ուրախ ըլլանք. — Երեւն եկէ:

ԴԱՍ. — ՀՈՄԱՆԻՇ ԵՒ ՀԱԿԱՆԻՇ ԲԱՌԵՐ

81.— Լեզուն մէջ կան բառեր որ միեւնոյն կամ իրարու նման նշանակութիւններ կուտան. օրինակ՝

Ագահ, ժլատ, կծծի եւն.:

Այս տեսակ բառերը հոռանիշ կը կոչուին:

82.— Բառեր ալ կան որ իրարու հակառակ նշանակութիւն կուտան. օրինակ՝

Ցուրտ հակառակն է տաք:

Լոյս » » մութ:

Այս տեսակ բառերն ալ կը կոչուին հականիշ:

Հարցարան. — Ո՞ր տեսակ բառերուն հոմանիշ կ'ըսուի, օրինակներ տուր. — Ո՞ր տեսակ բառերուն հականիշ կ'ըսուի, օրինակներ տուր:

Հրահանգ 205. — Յետագայ նախադասութեանց բայերուն մէյմէկ յարմար լրացուցիչ աւելցուցէ՛ք:

Ծառը ծաղկեցաւ. — **Ձմեռն անցաւ.** — **Ճամբան ծուռ էր.** — **Ծառան կը վարձատրուի.** — **Երգիչները երգեցին:**

Օրինակ. — **Նուրիս ծառը ծաղկեցաւ:**

Հրահանգ 206. — Հետեւեալ նախադասութեանց բայերուն մէյմէկ յարմար լրացուցիչ աւելցուցէ՛ք:

Մշակը կ'աշխատի. — **Աշխատողները կը յաղթէ.** — **Չարը կը պատժուի.** — **Մեքէն սնանկ գիւն:**

Օրինակ. — **Մշակը կ'աշխատի դաշտին մէջ:**

Հրահանգ 207. — Լուծեցէ՛ք յետագայ պարզ նախադասութիւնները, որոշելով բառերուն տեսակները եւ պաշտօնները:

Բուրը կազդուրիչ է. — **Կրակը կը հալեցնէ մեհաղնեբը.** — **Աւազակը բարձր էր.** — **Գայլը պատահեց գառուիը.** — **Նաւը մեկնեցաւ ուրի.** — **Ամառը տաք եղաւ.** — **Շոգին ոյժ կ'աւելցուցէ.** — **Թռչունը փախաւ.** — **Գեղարքը ծաղիկ պիտի բանայ** — **Ձիւները հալեցան:**

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ. — ՊԶՐՈՏ ԱՐՏԵՄԻՍԸ

Արտեմիս ծաղկասի հրապուրիչ աղջիկ մըն է, թարմ և կարմրորակ դէմքով: Եւ իր սնդուտէ մինիսիկ կիսա-

կօշիկներով փողոցին մէջ կը քայլէ, իր վարդագոյն պարեգօտը հագած և թաւշեայ գլխարկը դրած, կարծես փոքրիկ թագուհի մըն է: Բայց Արտեմիս գեշ քերութիւն մը ունի, պչրոտ է, իր ձեւերը փոխանակ ըլլալու պարզ և բնական ծաղրելի և արուեստակեալ են: Ան նոյն իսկ չի հաճիր խաղալ այն ընկերներուն հետ որ իրեն չափ շատ հագուած չեն: Անոր համար անկեղծ բարեկամ չունի թնաւ: Իր ընկերները ետեւէն կը ծաղրեն զինք:

Խօսակցութիւն. — Արտեմիս ի՞նչպիսի աղջիկ մըն է. — Ի՞նչպէս կը հագուի. — Փողոցին մէջ քայլու ատեն ինչի՞ կը նմանի. — Ի՞նչ է Արտեմիսի թերութիւնը. — Ի՞նչ ըսել է պչրոտ. — Իր ձեւերն ի՞նչպէս են. — Ի՞նչ ըսել է արուեստակեալ. — Արտեմիս բարեկամ ունի՞. — Ինչո՞ւ համար կը ծաղրեն զինք. — Իր բաւունք ունի՞ ծաղրելու:

Հրահանգ 208. — Օրինակեցէ՛ք վերի հատուածը, շեղագիր բառերուն տեղ հոմանիշներ գործածելով:

Հրահանգ 209. — Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք մասեր վերի հատուածէն:

Հրահանգ 210. — Յետագայ բառերուն մէջ իրարու հոմանիշները գտնելով՝ դէմ դիմաց գրեցէ՛ք: **Խոհիք, մէկ, անուշ, գաւազան, արտու՛, այգ, ճիւղ, քաղցր, մառախուղ, ցուպ, խուր, արեւայտ:**

Հրահանգ 211. — Հետեւեալ բառերուն հականիշներ գտնելով՝ դէմ դիմաց գրեցէ՛ք: **Բարձր, գիւր, խիստ, յիմար, ելլել, ներս, ուրախ:**

ԴԱՍ.— ՊԱՐԶ ԵՒ ԱԾԱՆՑԵԱԼ ԲԱՌԵՐ

83.— Ինչպէս որ ծառի մը արմատէն կամ բունէն կը ծնի բազմաթիւ ճիւղեր, այնպէս ալ բառի մը վրայ մէկ կամ աւելի վանկեր աւելնալով՝ առաջ կուգան ուրիշ նոր բառեր. օրինակ՝

Մայր բառէն առաջ եկած են աննայր, մայրենի, մայրական, մայրութիւն եւն:

84.— Այն վանկը կամ վանկերը որ այսպէս բառի մը սկիզբը կամ վերջը կը կցուին ուրիշ նոր բառեր չլինելու համար կը կոչուին մասնիկ:

Վերի օրինակներուն մէջ մայր բառին սկիզբն աւելցած ան, վերջը աւելցած ենի, ական, ուրիւն՝ մասնիկ են:

85.— Այն բառերը որ այսպիսի մասնիկներով կազմուած են, կը կոչուին ածանցեալ բառեր:

86.— Այն բառերը որ մասնիկ չունին, կը կոչուին պարզ կամ արմատ բառեր. օրինակ՝

Դոյն, մեծ, վարդ, աղ, պարզ բառեր են:

Դժգոյն, մեղաւոր, Վարդունի, աղի, ածանցեալ բառեր են:

Հարցարան.— Բառէ մը ի՞նչպէս առաջ կուգան ուրիշ բառեր, օրինակներ տուր.— Բառի մը վրայ աւելցած վանկերը ի՞նչ կը կոչուին.— Մասնիկով կազմուած բառերն ի՞նչ կը կոչուին.— Մասնիկ չունեցող բառերն ի՞նչ կը կոչուին. օրինակներ տուր:

Հրահանգ 212.— Յետագայ բառերէն պարզերն ու ածանցեալները որոշելով՝ գտտ գտտ սինականերու մէջ գրեցէ՛ք:

Բար, բարոս, փոք, փոքիկ, փոքաւոր, գործաւոր, գործարան, անգործ, բախտ, բախտաւոր, դժբախտ, գետ, գետակ, բազ, բազուի, գոգնոց:

Հրահանգ 213.— Վերի հրահանգին ածանցեալ բառերուն մասնիկները որոշեցէ՛ք բերանացի:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՎԱՐԴԸ

Կարմիր, ճերմակ, դեղին վարդ.

Պատուհանիս սիրուն զարդ,

Ի՞նչ ազուոր գոյն, բոյր ունիս,

Որ ամէնէն կը սիրուիս:

Ես ալ արդեօք չե՞մ կրնար

Սիրուիլ ընդմիշտ անդադար:

Պզտիկ տըղաք, լա՛ւ գիտնանք,

Երբ ազնիւ բոյր ունենանք,

Տեսք մը մաքուր ու անմեղ,

Կը սիրեն մեզ ամեն տեղ:

ԾԱՂԻՆ

Հրահանգ 214.— Ուսուցչին թելադրութեամբ ուղղագրեցէ՛ք վերի ստանաւորը:

Հրահանգ 215.— Հետեւեալ բառերուն մէյմէկ հոմանիշ գտնելով՝ դէմ դիմաց գրեցէ՛ք:

Լեզի, համբայ, փափաք, զեփիւռ, բաշ, ոյժ, ծուխ, գոլորտի, խնկ, մարգ, վիզ:

Հրահանգ 216.— Յետագայ բառերէն իրարու հակադրողները որոշելով՝ դէմ դիմաց գրեցէ՛ք:

Հարուստ, աւելի, բարձր, սկաւ, օակ, օանիկ, լեռ, կարճ, մահ, արդար, բարեկամ, գորտուր, աւելուստ, աղբաւ, ձոր, մեղաւոր, օրեկ, վրայ, փափուկ, բերել, ծնունդ, բեմամի:

Հրահանգ 217.— Դրեցէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուի:

Այն որ ոչխարն կ'արածէ, այն բոյսը որ հաց շինելու կը ծառայէ, այն մեծազը որ ամէնէն բանկազինն է, այն հեղուկը որով մարդիկ կը զինովման, այն կենդանին որ մուկ կ'որսայ, այն գործիքը որով երկաթ կը ձեւեն:

Հրահանգ 218.— Ըսէ՛ք թէ ձեր այս գրած բառերը պա՞րզ են թէ ածանցեալ:

ԴԱՍ.— ԲԱՐԴ ԲԱՌԵՐ

87.— Շատ անգամ երկու պարզ բառեր իրարու կցուելով ալ կը կազմեն նոր բառեր. օրինակ՝

Մեծատուն, ծակաչք, թուրքերան եւն. որ կազմուած են մեծ և տուն, ծակ և աչք, թուր և բերան, բառերէն:

88.— Այն բառերը որ այս երկու կամ աւելի բառերով կազմուած են. կը կոչուին բարդ բառ:

89.— Բարդ բառերու մէջ յաճախ երկու բառ իրարու միացած կ'ըլլայ ա, ե ձայնաւորներով որ կը կոչուին յօդակապ. օրինակ՝

Գանձապետ, սեղանատուն, ծաղկեփունջ եւն.:

Այս բառերուն մէջ ա, ե յօդակապ են:

Հարցարան.— Ո՞ր տեսակ բառերուն կ'ըսուի բարդ.— Օրինակներ տուր. — Ի՞նչ է յօդակապը. օրինակներու վրայ ցոյց տուր յօդակապը:

Հրահանգ 219.— Գրեցէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուի:

Այն որ որս կ'ընէ, այն որ պարտէզ կը մշակէ, այն որ ուրիշի մը բով կ'սպասաւորէ, այն տեղն ուր հիւանդներ կը դաժմանան. այն տեղն ուր զանաւորներ կան, այն տեղն ուր կերակուր կ'ուտեն, այն ծառն որ ամառն ուր ամառն ուր գիւղը կը բնակի, այն աղբիւրն որ հաւաքուի ըլլայ, այն գործիքն որով կը բամբեն, այն որ գործ չունի, այն որ բախ չունի:

Հրահանգ 220.— Ընէ՛ք թէ ձեր այս գրած բառերը պարզ բառեր են թէ ածանցեալ:

Հրահանգ 221.— Որոշեցէ՛ք թէ յետագայ բառերէն որո՞նք պարզ են, որո՞նք ածանցեալ, որո՞նք բարդ:

Անճեղհ, սառ, հոբուկ, ձորակ, աղբանոց, մատաղասունիկ, գոհարավանա, սարսափելի, լայնօտէն, պարեհ, հոգի, երգիչ, բուփ, աւագուս, մարգագիտ, դաւաճաւէս, ուժեղ, արի, աւիասիրտ, դրամասումս, ցահ, ծով, ծովածոց, հարսնեւան:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ. — ՄԵԾԵԽՈՍԻԿԸ

— «Ես չեմ վախնար գայլէն», կ'ըսէր Պողոսիկ, եւ ձեւերով ըսպառնական, մեծխօսիկ, «Թո՛ղ գայ մէյ մը, կը պոռար ան, որ խեղդեմ Ու փրոսմ գինք գետնի վերայ, մարդոց դէմ. Ես կտրիճ եմ, ես ուժեղ եմ, ես շատ քաջ...»
Յանկարծ ծակէն մուկ մը գալով դէպ առաջ
Խօսքը կըտրեց մեր քաջին որ ահաբեկ՝
Աղաղակներ արձակելով խոյս տըլաւ:
Քաջութիւնը խօսքերու մէջ չէ՛ երբեք.
Գործքով է որ կը հասկցուի մեր արժէք:

ԳՐԱԴ. Յ. Գ. **ՅԲ. ՊԱՌԱՅԻ,**

Խօսակցութիւն.— Պողոսիկ ի՞նչպիսի տղայ մըն էր. — Ի՞նչ ըսել է մեծխօսիկ. — Պողոսիկ ի՞նչ ըսելով կը պարծենար. — Յանկարծ ի՞նչ պատահեցաւ. — Պողոսիկ ի՞նչ ըրաւ. — Ուրեմն Պողոսիկ իսկապէս քաջ էր թէ վախկոտ. — Քաջութիւնը խօսքով պէտք է ըլլայ թէ գործքով. — Կը նանչնա՞ր իսկապէս քաջ մարդեր:

Հրահանգ 222.— Գրեցէ՛ք թէ ի՞նչ կը կոչուի:

Այն որ նպար կը ծախէ, այն որ դեղ կը պատրաստէ, այն որ պանդոկ կը բացեցնէ, այն տեղն ուր գինի կը խմեն, այն որ մէկուն դասը կը պատասպանէ, այն դարանքն ուր գիրքեր կը դնեն:

Հրահանգ 223.— Ընէ՛ք թէ ձեր այս գրած բառերը պարզ, ածանցեալ թէ բարդ բառեր են:

Հրահանգ 224.— Ցոյց տուէ՛ք յետագայ բարդ բառերուն պարունակած յօդակապերը եթէ ունին:

Վարժասուն, հանդիսավայր, մանկապարտէզ, պոլսերեակ, անուշապուր, պարագլուխ, ճնշեակ, մանրավէպ, հիւսիսայն:

Հրահանգ 225.— Լուծեցէ՛ք յետագայ պարզ նախադասութիւնները՝ որոշելով բառերուն տեսակներն ու պաշտօնները:

Երկինքը կապուած է. — Մեղուն խայրեց Գրիգորը. — Սարկէ դասը. — Օղբ տալու. — Ես յոգնեցայ. — Ուրախ ըլլանք:

Տարբ. Գերականութիւն

ԱՌՈԳԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

Շեշտ (') Պարոյկ (°) Երկար (')

Կ Է Տ Ե Ր

Ստորակէտ (,)
Բուծ (')
Միջակէտ (.)
Վերջակէտ (:)

ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ՈՒՐԻՇ ՆՇԱՆՆԵՐ

Ենթամնաց (-)
Ապաթարց (')
Գծիկ (—)
Փակադիծ ()
Չակերտ (« »)
Բազմակէտ (. . . .)

ՀՈԼՈՎՈՒՄՆԵՐՈՒ ՊԱՏԿԵՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՁԵԻ

	Եզակի	Յոգնակի
Ուղ. եւ Հայց.	Վարդ	Վարդեր
Սեռ. եւ Տրակ.	Վարդի	Վարդերու
Բացառ.	Վարդէ	Վարդերէ
Դործիակ.	Վարդով	Վարդերով

ԿԱՆՈՆԱԻՈՐ ՁԵԻՆԵՐ

Ա. ՁԵԻ

Ուղ. եւ Հայց.	Հայ	Հայեր
Սեռ. եւ Տրակ.	Հայու	Հայերու
Բացառ.	Հայէ	Հայերէ
Դործիակ.	Հայով	Հայերով

Բ. ՁԵԻ

Ուղ. եւ Հայց.	Գիտութիւն	Գիտութիւններ
Սեռ. եւ Տրակ.	Գիտութեան	Գիտութիւններու
Բացառ.	Գիտութենէ	Գիտութիւններէ
Դործիակ.	Գիտութիւնով կամ գիտութեամբ	Գիտութիւններով

Գ. ՁԵԻ

Ուղ. եւ Հայց.	Օր	Օրեր
Սեռ. եւ Տրակ.	Օրուան	Օրերու
Բացառ.	Օրէ , օրու ընէ	Օրերէ
Դործիակ.	Օրով	Օրերով

Ա. ԼՇՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԵԼ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

	Եզակի	Յոգնակի
Ա. Դեմք	Ես կը գրեմ	Մենք կը գրենք
Բ. »	Դուն կը գրես	Դուք կը գրէք
Գ. »	Ան կը գրէ	Անոնք կը գրեն

Անցեալ անկասար

Ա. Դեմք	Ես կը գրէի	Մենք կը գրէինք
Բ. »	Դուն կը գրէիր	Դուք կը գրէիք
Գ. »	Ան կը գրէր	Անոնք կը գրէին

Անցեալ կասարեալ

Ա. Դեմք	Ես գրեցի	Մենք գրեցինք
Բ. »	Դուն գրեցիր	Դուք գրեցիք
Գ. »	Ան գրեց	Անոնք գրեցին

Բացարձակ ապառնի

Ա. Դեմք	Ես պիտի գրեմ	Մենք պիտի գրենք
Բ. »	Դուն պիտի գրես	Դուք պիտի գրէք
Գ. »	Ան պիտի գրէ	Անոնք պիտի գրեն

Անկասար ապառնի

Ա. Դեմք	Ես պիտի գրէի	Մենք պիտի գրէինք
Բ. »	Դուն պիտի գրէիր	Դուք պիտի գրէիք
Գ. »	Ան պիտի գրէր	Անոնք պիտի գրէին

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի

Յոգնակի

Բ. Դեմք	Դո՛ւն գրէ	Դո՛ւք գրեցէք
	ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ	ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք	Ես գրեմ	Մենք գրենք
Բ. »	Դուն գրես	Դուք գրէք
Գ. »	Ան գրէ	Անոնք գրեն

Անկասար

Ա. Դեմք	Ես գրէի	Մենք գրէինք
Բ. »	Դուն գրէիր	Դուք գրէիք
Գ. »	Ան գրէր	Անոնք գրէին

ԸՂՋԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք	Ես թո՛ղ գրեմ	Մենք թո՛ղ գրենք
Բ. »	Դուն թո՛ղ գրես	Դուք թո՛ղ գրէք
Գ. »	Ան թո՛ղ գրէ	Անոնք թո՛ղ գրեն

Անկասար

Ա. Դեմք	Ես թո՛ղ գրէի	Մենք թո՛ղ գրէինք
Բ. »	Դուն թո՛ղ գրէիր	Դուք թո՛ղ գրէիք
Գ. »	Ան թո՛ղ գրէր	Անոնք թո՛ղ գրէին

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Աներեւոյթ

Գրել

Ներկայ ընդունելութիւն	Անցեալ ընդունելութիւն
Գրող	Գրած, գրեր

Ապառնի ընդունելութիւն

Գրելիք, գրելու

Բ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՍԻԼ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Եզակի

Յոգնակի

Ա. Դեմք Ես կը խօսիմ	Մենք կը խօսինք
Բ. » Դուն կը խօսիս	Դուք կը խօսիք
Գ. » Ան կը խօսի	Անոնք կը խօսին

Անցեալ անկասար

Ա. Դեմք Ես կը խօսէի	Մենք կը խօսէինք
Բ. » Դուն կը խօսէիր	Դուք կը խօսէիք
Գ. » Ան կը խօսէր	Անոնք կը խօսէին

Անցեալ կասարեալ

Ա. Դեմք Ես խօսեցայ	Մենք խօսեցանք
Բ. » Դուն խօսեցար	Դուք խօսեցաք
Գ. » Ան խօսեցաւ	Անոնք խօսեցան

Բացարձակ ապառնի

Ա. Դեմք Ես պիտի խօսիմ	Մենք պիտի խօսինք
Բ. » Դուն պիտի խօսիս	Դուք պիտի խօսիք
Գ. » Ան պիտի խօսի	Անոնք պիտի խօսին

Անկասար ապառնի

Ա. Դեմք Ես պիտի խօսէի	Մենք պիտի խօսէինք
Բ. » Դուն պիտի խօսէիր	Դուք պիտի խօսէիք
Գ. » Ան պիտի խօսէր	Անոնք պիտի խօսէին

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի

Յոգնակի

Ա. Դեմք Դո՛ւն խօսէ	Դո՛ւք խօսեցէք
--------------------	---------------

ՍՏՈՐԱԴԱՍՍԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք Ես խօսիմ	Մենք խօսինք
Բ. » Դուն խօսիս	Դուք խօսիք
Գ. » Ան խօսի	Անոնք խօսին

Անկասար

Ա. Դեմք Ես խօսէի	Մենք խօսէինք
Բ. » Դուն խօսէիր	Դուք խօսէիք
Գ. » Ան խօսէր	Անոնք խօսէին

ԸՂԶԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ խօսիմ	Մենք թո՛ղ խօսինք
Բ. » Դուն թո՛ղ խօսիս	Դուք թո՛ղ խօսիք
Գ. » Ան թո՛ղ խօսի	Անոնք թո՛ղ խօսին

Անկասար

Ա. Դեմք Ես թո՛ղ խօսէի	Մենք թո՛ղ խօսէինք
Բ. » Դուն թո՛ղ խօսէիր	Դուք թո՛ղ խօսէիք
Գ. » Ան թո՛ղ խօսէր	Անոնք թո՛ղ խօսէին

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Անեղեղոյ

Խօսիլ

Ներկայ ընդունելութիւն
Խօսող

Անեղալ ընդունելութիւն
Խօսած, խօսեր

Ապառնի ընդունելութիւն
Խօսելիք, խօսելու

Գ. ԼԵՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԴԱԼ ԲԱՅԻՆ ԽՈՆԱՐՀՈՒՄԸ

ՍԱՀՄԱՆՍԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Եզակի

Յոգնակի

Ա. Դեմք	Ես կը կարդամ	Մենք կը կարդանք
Բ. »	Դուն կը կարդաս	Դուք կը կարդաք
Գ. »	Ան կը կարդայ	Անոնք կը կարդան

Անցեալ անկասար

Ա. Դեմք	Ես կը կարդայի	Մենք կը կարդայինք
Բ. »	Դուն կը կարդայիր	Դուք կը կարդայիք
Գ. »	Ան կը կարդար	Անոնք կը կարդային

Անցեալ կասարեալ

Ա. Դեմք	Ես կարդացի	Մենք կարդացինք
Բ. »	Դուն կարդացիր	Դուք կարդացիք
Գ. »	Ան կարդաց	Անոնք կարդացին

Բացարձակ ապառնի

Ա. Դեմք	Ես պիտի կարդամ	Մենք պիտի կարդանք
Բ. »	Դուն պիտի կարդաս	Դուք պիտի կարդաք
Գ. »	Ան պիտի կարդայ	Անոնք պիտի կարդան

Անկասար ապառնի

Ա. Դեմք	Ես պիտի կարդայի	Մենք պիտի կարդայինք
Բ. »	Դուն պիտի կարդայիր	Դուք պիտի կարդայիք
Գ. »	Ան պիտի կարդար	Անոնք պիտի կարդային

ՀՐԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Եզակի

Յոգնակի

Բ. Դեմք	Դու՛ն կարդա	Դո՛ւք կարդացէք
---------	-------------	----------------

ՍՏՈՐԱԴԱՍԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք	Ես կարդամ	Մենք կարդանք
Բ. »	Դուն կարդաս	Դուք կարդաք
Գ. »	Ան կարդայ	Անոնք կարդան

Անկասար

Ա. Դեմք	Ես կարդայի	Մենք կարդայինք
Բ. »	Դուն կարդայիր	Դուք կարդայիք
Գ. »	Ան կարդար	Անոնք կարդային

ԸՂԶԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Դեմք	Ես թո՛ղ կարդամ	Մենք թո՛ղ կարդանք
Բ. »	Դուն թո՛ղ կարդաս	Դուք թո՛ղ կարդաք
Գ. »	Ան թո՛ղ կարդայ	Անոնք թո՛ղ կարդան

Անկասար

Ա. Դեմք	Ես թո՛ղ կարդայի	Մենք թո՛ղ կարդայինք
Բ. »	Դուն թո՛ղ կարդայիր	Դուք թո՛ղ կարդայիք
Գ. »	Ան թո՛ղ կարդար	Անոնք թո՛ղ կարդային

ԱՆՈՐՈՇ ԵՂԱՆԱԿ

Անցեալով

Կարդալ

Ներկայ ընդունելութիւն
Կարդացող

Անցեալ ընդունելութիւն
Կարդացած, կարդացեր

Ապառնի ընդունելութիւն
Կարդալիք, կարդալու

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳԵՐԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՀԱՅՈՒՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ՀԱՅՈՒՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅՈՒՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅՈՒՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅՈՒՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅՈՒՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՅԱՆԿ ԴԱՍԵՐՈՒ

	էջ
Լեզուին տարրերը	6
Ձայնաւոր և բաղաձայն տառեր	8
Խօսք և իր կազմութիւնը	10
Խօսքին ուղղագրութիւնը	12
Անուն կամ գոյական և ածական	14
Յատուկ և հասարակ անուն	18
Գոյականին յօդը	20
Գոյականին թիւը	22
Գոյականին հօլովը	24
Հոլովման սովորական ձեւը	28
Դերանուն	30
Անձնական դերանուն	32
Դերանուններու հոլովումը	34
Որական ածական	36
Թուական ածական	38
Ցուցական ածական	40
Անորոշ ածական	42
Բայ	46
Տէր բայի և ենթակայ	48
Բային թիւը	50
Բային զէմքը	52
Բային ժամանումը	54
Բային խոնարհումը	56
ԵՄ բային խոնարհումը	58
Իական բայ և ստորոգելի	60
Ներգործական բայ և սեռի խնդիր	62

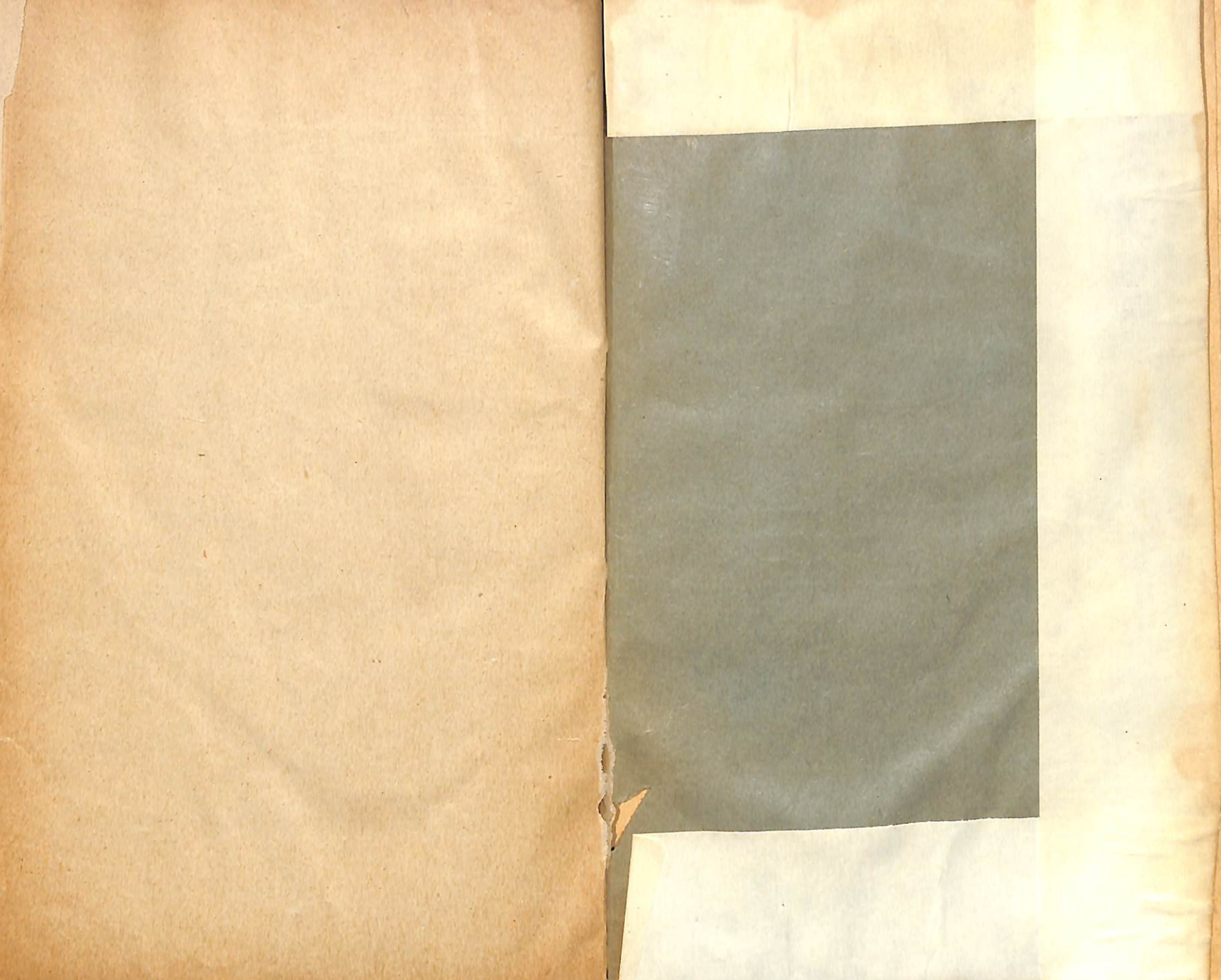
Նախադրութիւն	էջ 66
Մակբայ	68
Շաղկապ և ձայնարկութիւն	70
Նախադասութիւն	72
Նախադասութեան էական և լրացուցիչ մասերը	74
Հոմանիչ և հականիչ բառեր	76
Պարզ և ածանցեալ բառեր	78
Բարդ բառեր	80
Առողջական նշաններ և կէտեր	82
Հոլովումներու պատկեր	83
Ա. լծորդութիւն.— ԳՐԵԼ բային խոնարհումը	84
Բ. » — ԽՕՍԻԼ » »	86
Գ. » — ԿԱՐԴԱԼ » »	88

ՑԱՆԿ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ

Բարի աշակերտը	(պատկերազարդ)	էջ 7
Ազնիւ ընկերը	(»)	9
Աշխատութիւնը	(»)	13
Մեր դասասրահը	(»)	15
Ձին և էշը		17
Իմ ընտանիքս	(»)	19
Իմ փարախս	(»)	23
Հասկաքաղ աղջիկը	(»)	27
Մատերը		29
Բարի զաւակ մը	(»)	31
Պառլոս մը	(»)	37
Մեր դպրոցը		39
Անձրեւոտ օր մը	(»)	43
Մուկն ու ձին	(»)	45
Պարտիզպանը	(»)	47
Ջապէլն ու Ֆիտէլը	(»)	51
Երկու մեղունները	(»)	55
Ագռաւն ու աղուէսը	(»)	61
Խելօք Դաւիթ		64
Գայլն ու գառնուկը	(»)	69
Հայոց գիրը	(»)	71
Ժրաջան մանուկը		73
Պչրոտ Արտէմիսը	(»)	77

ՅԱՆԿ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ

	էջ
Թէեւ պղտիկ եմ	11
Սիրածներս	16
Փոքրիկ ապուշը (պատկերազարդ)	21
Փոքրիկ քոյրերը (»)	25
Երբոր մանկիկ եսք	28
Վարդաբոյր ծղօտը	33
Աղջիկն ու թռչնիկը (պատկերազարդ)	35
Նարինջը	41
Ծաղիկներուն քունը	44
Մարտ	49
Բարձիկը	53
Նաւը (պատկերազարդ)	57
Ծիծեռնակին	63
Մանուկն ու թիթեռը (պատկերազարդ)	65
Հայրենի աղբիւրը	67
Չեմ գիտեր ինչու	75
Վարդը	79
Մեծխօսիկը	81

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՅԱԿՈԲԵԱՆ (ՆԱԽԿԻՆ ՊԱԼԵՆՑ) ԳՐԱՏԱՆ

Դրժ.

Նիսիան, Ա. գիրք	25
— Բ. գիրք	30
— Գ. գիրք	50

Յ. ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Նոր ֆերականք, արդի հայ. լեզ. պոկզ.	25
— — — — — Միջին	60
— — — — — Բարձրագ.	100

Ա. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Դանձարան Տարրական պատկզ.	30
— Միջին —	60
— Բարձրագոյն —	150

Գ. ԳԱՎԱՅԵԱՆ

Տարր. Թուարանութեան, Ա. Բ. տարի, Գավաֆն.	35
Միջին Ընթացք, Ատրունի, Ե. տպգ.	75
Բարձր. Ընթացք, Ե. Զ. տարի, Գավաֆեան	150
Թուարանութիւն Բարձր. տոմարակալութեամբ	225
Աշխարհագրութիւն Տարր. պոկզ. Գ. տպագր.	50

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱԶԵԱՆ

Նոր դասագիրք Հայոց Պատմ. պոկզ. Տարրական	25
— — — — — Միջին	40
Բառառան Հայ. Հայ. Գափամաճեան	400
» » Ֆրնս. Լուսինեան Բառամաջեան	250

ԳԻՆ 25 ՂՐՈՒՇ

PRINTED IN TURKEY

2487

2073

« Ազգային գրադարան

NL0061702

